

Univerzita Palackého v Olomouci
Přírodovědecká fakulta
Katedra rozvojových studií

Michal STIBOR

Osoby bez státního občanství v současném světě

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a veškeré
zdroje uvedl v bibliografii.

V Olomouci dne 4. 8. 2010

Tímto bych chtěl velmi poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce panu RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D. za ochotný a vstřícný přístup, odborné rady a především za jeho trpělivost, kterou mi při vedení této práce věnoval.

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra: Rozvojových studií

Školní rok: 2007/08

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

student

Michal **STIBOR**

Mezinárodní rozvojová studia

Název práce:

Osoby bez státního občanství v současném světě

Stateless Persons in the Current World

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je komplexnější nastínění problematiky osob bez státního občanství (bezdomovců) v současném světě. Autor zmapuje současné rozšíření tohoto jevu, bude se zabývat jeho příčinami, právním postavením bezdomovců (mezinárodní smlouvy, příklady národní legislativy), sociálními, bezpečnostními a politickými důsledky pro komunity bezdomovců i pro státy, na jejichž území tyto komunity žijí a perspektivami dalšího vývoje s možnými důsledky pro rozvoj.

Struktura práce:

1. Úvod
2. Cíle práce
3. Přehled literatury
4. Definice pojmu, právní postavení osob bez státního občanství (mezinárodní smlouvy)
5. Osoby bez státního občanství v současném světě – přehled a stručná charakteristika (se zaměřením na státy s největšími komunitami osob bez státního občanství ČR)
6. Srovnávací studie:
 - a. Příčiny ztráty nebo zabránění zisku státního občanství
 - b. Sociální, bezpečnostní a politické důsledky
 - c. Perspektivy dalšího vývoje jevu
7. Závěr
8. Shrnutí (v angličtině)

Bakalářská práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách: konkretizace cílů práce (září 2008), kritický přehled literatury (prosinec 2008), kapitola 4 (leden 2009), kapitoly 5–6 (duben 2009), formulace závěrů, dokončení textu práce (květen 2009)

Rozsah grafických prací: ilustrační mapy a grafy

Rozsah průvodní zprávy: 10 000 – 12 000 slov základního textu + práce včetně všech příloh v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

- literatura týkající se úpravy otázek státního občanství, základní mezinárodní smlouvy (Universal Declaration of Human Rights, Convention on the Nationality of Married Women, 1954 Convention relating to the Status of Stateless Persons, 1961 Convention on the Reduction of Statelessness)
- materiály, které k problematice vydává UNHCR, zejména Achiron, M. *Nationality and Statelessness: A Handbook for Parliamentarians*, 2005, ISBN 92-9142-262-2, monotematické číslo časopisu *Refugees* (No. 147 / 2007) věnované bezdomovcům, statistická ročenka 2006 *Global Trends: Refugees, Asylum-seekers, Returnees, Internally Displaced and Stateless Persons*
- literatura zabývající se postavením bezdomovců v jednotlivých zemích, např.:
 - Brons, M.H. *Society, security, sovereignty, and the state in Somalia : from statelessness to statelessness?* Utrecht : International Books, 2001.
 - Elles, D. *International Provisions Protecting the Human Rights of Non.Citizens*. New York : United Nations, 1980.
 - Chari, P.R, Joseph, M., Chandran, S. *Missing boundaries : refugees, migrants, stateless, and internally displaced persons in South Asia*. New Delhi : Manohar Publishers & Distributors, 2003.
 - Minahan, J. *Encyclopedia of the stateless nations : ethnic and national groups around the world*. Westport : Greenwood Press, 2002.
 - Somers, M.R. *Genealogies of citizenship : knowledge, markets, and the right to have rights*. Cambridge ; New York : Cambridge University Press, c2008.

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Datum zadání bakalářské práce: 15. 5. 2008

Termín odevzdání bakalářské práce: 15. 5. 2009

vedoucí katedry

vedoucí bakalářské práce

Obsah

1	Úvod	5
2	Cíle a metody práce.....	6
3	Přehled literatury	7
4	Definice pojmu osoba bez občanství.....	9
5	Osoby bez státní příslušnosti v mezinárodním právu	10
5.1	Mezinárodní úmluvy.....	11
5.1.1	Úmluva o právním postavení osob bez státní příslušnosti z roku 1954	12
5.1.2	Úmluva o omezení případů bezdomovectví z roku 1961	13
5.1.3	Evropská úmluva o státním občanství z roku 1997	15
5.1.4	Další mezinárodní úmluvy týkající se osob bez občanství	16
6	Identifikace osob bez státní příslušnosti.....	19
6.1	Možné příčiny ztráty občanství	20
6.1.1	Technické příčiny	21
6.1.2	Problémy spojené s nástupnickými státy	24
6.1.3	Problémy diskriminace, nebo ztráty státní příslušnosti.....	25
7	Vývoj, statistiky a role UNHCR	27
1.1	Vývoj počtu osob bez občanství.....	28
7.1	Role UNHCR.....	31
8	Vybrané příklady států s rozdílnými příčinami ztráty občanství.....	33
8.1	Rohingyové	33
8.1.1	Historický vývoj.....	34
8.1.2	Aktuální problémy	38
8.1.3	Situace v Bangladéši.....	40
8.2	Sukcese státu na příkladu Etiopie a Eritreji	43
8.3	Problematika diskriminace na příkladě Kuvajtu.....	45
8.4	Administrativní problémy spojené se získáním občanství na příkladu horských etnik Thajska	47
8.4.1	Občanství podle původu	48
8.4.2	Občanství získané naturalizací.....	50
8.4.3	Ostatní problémy	51
9	Závěr.....	52
10	Shrnutí.....	53
11	Seznam použité literatury.....	55
12	Přílohy	60

1 Úvod

V době římské patřilo vlastnictví občanství mezi výsady, na které neměl nárok zdaleka každý. Dnes je pro většinu lidí otázka občanství natolik automatická, že nad ní většinou neuvažujeme. Přesto právo na občanství patří mezi nejzákladnější lidská práva, bez kterého osoba v mnoha případech nemá nárok na ochranu žádného státu ani přístup k ostatním právům, jako např. vlastnit půdu, volně cestovat, mít legální zaměstnání, chodit do školy, využívat výhod zdravotního systému, registrovat narození svých dětí nebo třeba vlastnit řidičský průkaz.

Přestože lidstvo dosáhlo od římských dob nesmírného technologického pokroku, pro zhruba 12 miliónů lidí¹ na světě je občanství stále výsadou, na kterou nemají nárok. Člověk by měl dosáhnout práva na občanství v té zemi, kde trvale pobývá a vyřizuje své běžné záležitosti, má své rodinné vazby a také místo, kde se účastní veřejného života.. Základní mezinárodní legislativa už existuje od konce druhé světové války a postupně jsou schvalovány další mezinárodní smlouvy, které s problémem souvisí, ale to, co zatím chybí, je vůle na straně států tyto smlouvy dodržovat.

Nicméně, pro státy nemusí být vždy jednoduché dát občanství tisícům nových lidí, kteří mohou způsobovat novou sociální zátěž pro stát a v některých případech být i novým bezpečnostním rizikem. Rozhodnutí o udělení občanství je tak především politická záležitost a chybné kroky v tomto směru mohou snadno vyvolat sociální pnutí i nepokoje ve společnosti.

¹ Global Trends: 2009

2 Cíle a metody práce

Cílem bakalářské práce je blíže popsat a shrnout problematiku osob bez občanství v současném světě, se zaměřením na nejdůležitější problémy a případné řešení konkrétních situací v jednotlivých státech.

Abychom dosáhli hlavního cíle, musíme zajistit, že se práce bude na svém počátku zabývat právní problematikou, především pak rozbořem nejdůležitějších mezinárodních smluv a uvedení několika konkrétních situací problémů, které se mohou vyskytnout. V druhé části práce bude pozornost věnována rozboru čtyř konkrétních situací zemí, přičemž v každé z nich je akcentována jedna z dominantních příčin ztráty občanství, s rozbořem dopadů na každodenní život jednotlivců.

Při psaní bakalářské práce byla použita rešeršně-kompilační metoda s těmito prvky: sběr vhodných dat, analýza těchto dat a následná kompilace získaných informací. Při sběru dat byl kladen důraz na výběr literatury, která souvisí nejenom s věcnou, ale i s právní tematikou, aby tím bylo dosaženo lepší kompaktnosti práce s jejím právní úvodem a zbylou částí, která se věnuje konkrétním situacím. V průběhu psaní práce docházelo k postupnému doplňování a zpřesňování tématu a z tohoto důvodu se výsledná struktura práce v některých částech liší od struktury uváděné v zadání. Nová osnova je tak úspornější, přehlednější a racionálnější. Pokud je v práci citováno z mezinárodní smlouvy, která vešla v České republice v platnost, vždy je citován úřední překlad.

..

3 Přehled literatury

Vzhledem k tomu, že problematika osob bez občanství a občanství obecně je oblastí, kterou se ve větší míře zabývá právo, velká část dostupné literatury, ať už přímo nebo nepřímo, souvisí s právem. Další druh literatury, který je v textu používán, jsou vydávané zprávy a statistiky od mezinárodních organizací, které většinou působí přímo v místě problému a mají kontakty s obyvatelstvem a místní správou. Třetím a neméně důležitým zdrojem informací jsou dokumenty, nařízení a zákony jednotlivých států, stejně tak jako mezinárodní smlouvy a někdy i aktuální informace od médií, působících v oblasti.

Přestože je problematika lidí bez občanství je v širším mezinárodním povědomí od konce první světové války, literatura se touto problematikou začala ve větší míře zajímat až v posledních letech. Literaturou, která se věnuje právní problematice lidí bez občanství, se zabývá například Open Society Justice Initiative, například v dokumentu *Discrimination in Access to Nationality*. Významným centrem mnoha odborných studií je také Oxford Department of International Development v rámci Refugees Studies Centre, která se stará o vydávání časopisu *Forced Migration Review*, v němž vyšlo v roce 2008 číslo výhradně věnované osobám bez občanství, nebo dokument *Statelessness, Protection and Equality*. Další odborné dokumenty zabývající se právní problematikou poskytuje i Online Burma Library.

Mezi organizacemi, které se věnují dané problematice, hraje nejvýznamnější úlohu UNHCR, jejíž dokumenty mají zásadní význam, neboť se podílí na utváření většiny mezinárodních smluv souvisejících s otázkou lidí bez občanství. Mezi nejdůležitější patří: *Statelessness: An Analytical Framework for Prevention, Reduction and Protection*, jenž na základě otázek a odpovědí poskytuje ucelený rámec nedůležitějších informací, dále pak *Nationality and Statelessness- Handbook for Parliamentaries* nebo také *The World's Stateless People - Questions and Answers*. Důležitým zdrojem je také časopis *REFUGEES*, který organizace vydává a jehož 147 číslo z roku 2007 bylo výhradně věnováno osobám bez občanství. UNHCR se také věnuje shromažďování statistických dat ve svém

každoročně vydávaném dokumentu *Global Trends*. Mezi další organizace patří Human Rights Watch například s dokumentem *Burma's Rohingya Take to the Seas*, Lékaři bez hranic, nebo Refugees International s reportem *Nationality Rights for All*.

4 Definice pojmu osoba bez občanství

Definice tohoto pojmu byla poprvé uvedena v Úmluvě o právním postavení osob bez státní příslušnosti z roku 1954 (viz níže) a popisuje jí jako „osobu, kterou žádný stát podle svých právních předpisů nepovažuje za svého občana“.² Tato definice byla všeobecně přijata a používá se dodnes. V literatuře se také můžeme setkat s pojmy apolité, apatridé, nebo bezdomovci.³

Pro znalost problematiky je také důležité rozlišovat mezi osobami *de jure* a *de facto* bez občanství. Osoby *de facto* bez občanství jsou takové, které sice právoplatně mají ze zákona právo na občanství, ale toto právo nemohou uplatnit. Většinou se jedná o osoby, které nemají žádný dokument, kterými by svoje občanství mohly prokázat nebo svá práva nemohou uplatnit z důvodu perzekuce ze strany státu.⁴ Podle některých odborníků by se měly za osoby bez občanství považovat i vnitřně přesídlené osoby.⁵

² ÚMLUVA O PRÁVNÍM POSTAVENÍ OSOB BEZ STÁTNÍ PŘÍSLUŠNOSTI

³ V této práci budu výhradně používat spojení „osoba bez státní příslušnosti“, „nebo osoba bez občanství“. I z toho důvodu, že v češtině může být pojem „bezdomovec“ matoucí

⁴ GORIS, I: 2009

⁵ tamtéž

5 Osoby bez státní příslušnosti v mezinárodním právu

Pojem stát není v mezinárodním právu přesně definován. Obecně přijímaná definice z úmluvy uzavřené v Montevideu v roce 1933 obsahuje čtyři ustanovení. Podle této úmluvy stát musí mít: stálé obyvatelstvo, území, vládu a způsobilost rozvíjet mezinárodní styky-vztahy mezi státy. Státy si řeší úpravu svého státního občanství samy, mezinárodní právo pak má upravovat pouze mezní případy nebo konflikty.⁶ Občanství je tedy jedním ze čtyř základních atributů státu. Stát bez občanů existovat nemůže, opačně to ale neplatí. Stát je garantem práva a občanství otevírá přístup k ostatním právům. Dalo by se tedy říct, že občanství je „právo mít práva“. Osoby bez občanství takové právo nemají. V mezinárodním právu platí obecné pravidlo, že každý stát má možnost si zvolit vlastní obyvatelstvo, ale princip, jakým způsobem jednotlivé státy uplatňují svoje právo na udělení občanství, musí být v souladu s příslušnými ustanoveními mezinárodního práva.⁷ Během dvacátého století prošlo mezinárodní právo v této oblasti postupnou proměnou. Od dřívějšího upřednostňování státní suverenity a větší volnosti státu při výběru jeho obyvatel po postupné upřednostňování lidských práv a více mezinárodními smlouvami řízenému přidělování občanství.

Občanství lze získat několika způsoby: podle místa narození (princip *jus soli*), podle původu (princip *jus sanguinis* – po rodičích), naturalizací nebo kombinací výše zmíněných možností.⁸ Pokud osoba ani jedním z výše zmíněných způsobů občanství nezíská, je osobou bez státní příslušnosti. Jestliže stát, ve kterém se dotyčná osoba nachází, nepodepsal příslušné mezinárodní smlouvy a ani národní legislativa se jejich problematikou nezaobírá, potom osoba bez občanství nemá nárok na diplomatickou ochranu žádného státu, jen velmi obtížně si může najít práci, čerpat ze sociálního systému, v podstatě nemá přístup ke vzdělání ani zdravotní péči, účasti na politickém rozhodování, volném pohybu a přístupu k soudům.⁹ U většiny států světa je

⁶ Kopal: 2008: 11

⁷ ACHIRON M: 2005

⁸ GORIS, I: 2009

⁹ KATHERINE S. a LYNCH M: 2009

uplatňováno právo krve *jus sanguinis*, spíše než právo půdy *jus soli*. I díky historickému zakotvení a upřednostňování práva krve, zůstává hodně osob a dětí převážně migrantů a příslušníků etnických menšin bez občanství.¹⁰

5.1 Mezinárodní úmluvy

Potřeba právního ukotvení problematiky osob bez občanství do nějaké mezinárodní smlouvy se objevila v době po druhé světové válce, kdy se nově formující Evropa musela vyrovnat s velkým počtem uprchlíků, mezi nimiž bylo hodně osob, které v průběhu válečných let ztratily své občanství, ať už se jednalo se o Židy vracející se do svých domovů, Poláky, nebo německé obyvatelstvo vyhnané po válce z východní Evropy. Proto se i jedna z prvních zmínek souvisejících s touto problematikou objevila ve Všeobecné deklaraci lidských práv z roku 1948, konkrétně v článku 15:

1) *Každý má právo na státní příslušnost.*

2) *Nikdo nesmí být svévolně zbaven své státní příslušnosti ani práva svou státní příslušnost změnit.*¹¹

Snaha zahrnout právo na občanství do Všeobecné deklarace byla motivována především zločiny druhé světové války. V souvislosti se snahou vyřešit velký počet uprchlíků v poválečné Evropě byla dne 28. července 1951 v Ženevě přijata rezolucí Valného shromáždění Úmluva o právním postavení uprchlíků.^{12,13} Kromě uprchlíků má znění dokumentu dopad i na osoby bez státní příslušnosti, kde podle úmluvy nabývá uprchlík bez státní příslušnosti stejných práv jako uprchlík se státní příslušností. Dokument také v článku 34 apeluje na co nejsnadnější udělení státního občanství uprchlíkům.¹⁴

¹⁰ BLITZ. K. B: 2009

¹¹ VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH LIDSKÝCH PRÁV

¹² ÚMLUVA O PRÁVNÍM POSTAVENÍ UPRCHLÍKŮ

¹³ Česká republika smlouvu ratifikovala 26. listopadu 1991 a vstoupila v platnost 24. února 1992 ve sbírce zákonů pod číslem 208/1993 sb.

¹⁴ ACHIRON M: 2005

5.1.1 Úmluva o právním postavení osob bez státní příslušnosti z roku 1954

Tato úmluva byla přijata v New Yorku 28. září 1954 na konferenci Organizace Spojených národů o postavení osob bez státní příslušnosti, svolanou Valným shromážděním.¹⁵ Česká republika smlouvu ratifikovala 19. července 2004 a byla zveřejněna 17. října 2004 ve Sbírce mezinárodních smluv pod číslem 108/2004 Sb.m.s.¹⁶ K 30. červenci 2010 smlouvu ratifikovalo 65 států (mapa a seznam všech států, které smlouvu ratifikovaly, viz přílohy 1 a 2). Úmluva je prvním a základním mezinárodním právním nástrojem, který se podrobně zabývá právní problematikou osob bez občanství.

Jedním z nejpodstatnějších přínosů této smlouvy je, že zavádí definici osoby bez státní příslušnosti jako: "*osobu, kterou žádný stát podle svých právních předpisů nepovažuje za svého občana.*" Smlouva klade důraz na nediskriminaci osob z důvodu rasy, náboženství a země původu. Otázka diskriminace je jedním z klíčových problémů při získávání občanství, a proto je zdůrazňována ve většině dalších smluv, které se touto problematikou zabývají. Další důležité ustanovení je obsaženo v článku 7: "*Smluvní stát poskytne osobám bez státní příslušnosti stejné zacházení, jaké se poskytuje cizincům obecně, neobsahuje-li Úmluva ustanovení příznivější.*" Úmluva tak vyzývá k tomu, aby státy lidem bez občanství poskytly stejné výhody, jako mají jejich občané v otázkách náboženství, průmyslového vlastnictví, přístupu k soudům, veřejného pořádku a pracovního práva. V dalších oblastech jako je vzdělání, ubytování, svoboda pohybu a sociálního zabezpečení, doporučuje úmluva alespoň taková práva a výhody, jaké mají cizinci pobývající na jejich území.

Článek 27 úmluvy říká, že "*Smluvní státy vydají každé osobě bez státní příslušnosti na svém území, která nemá platný cestovní doklad, průkaz totožnosti.*" Stejně tak má smluvní stát povinnost vydat osobám bez státní příslušnosti doklady potřebné k vycestování do zahraničí. Státy, které ratifikují tuto úmluvu, se také zavazují k tomu, že kromě případů porušení národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku nevyhostí osobu bez státní

¹⁵United Nation Treaty collection

¹⁶ Sbírka zákonů a mezinárodních smluv Ministerstva vnitra

příslušnosti ze svého území. Rozhodnutí o vyhoštění může proběhnout pouze v rámci řádného právního postupu. Úmluva dále zavazuje státy, aby pokud možno co nejvíce urychlily proces naturalizace a aby toto řízení vyžadovalo jen přiměřené náklady.¹⁷

5.1.2 Úmluva o omezení případů bezdomovectví z roku 1961

Tato úmluva byla přijata v New Yorku 30. srpna 1961 na konferenci Organizace Spojených národů o budoucím vyloučení nebo omezení počtu osob bez státní příslušnosti, svolanou Valným shromážděním.¹⁸ Česká republika smlouvu ratifikovala 19. prosince 2001 a byla zveřejněna 19. března 2002 v Sbírce mezinárodních smluv pod číslem 43/2002 Sb.m.s.¹⁹ K 31. červenci 2010 smlouvu ratifikovalo 37 států (seznam a mapa všech států, které smlouvu ratifikovaly, viz přílohy 3 a 4).

Úmluva o omezení případů bezdomovectví patří mezi základní právní nástroje v této oblasti. Úmluva se snaží řešit většinu případů, při kterých by osoba mohla zůstat bez státní příslušnosti a to především u nově narozených dětí, dále upřesňuje podmínky, za kterých může být osoba občanství zbavena, stejně tak i problematiku sukcese států.

Jedním z nejdůležitějších ustanovení je článek 1 úmluvy, který smluvní státy zavazuje udělit občanství všem osobám, které se narodily na jeho území a hrozí, že by jinak zůstaly bez občanství. Takovouto částečnou aplikaci principu *jus soli* mohou státy provést dvěma způsoby. Buď udělí takovéto osobě občanství při narození nebo na žádost příslušnému orgánu po splnění podmínek daným vnitrostátním právem. Podmínky, které si může stát klást, jsou také uvedeny v úmluvě:

- a) požadovaný věk pro podání žádosti nesmí být vyšší než 18 let a jeho vydávání musí být povoleno osobám alespoň do 21 let věku.
- b) dostatečně dlouhý pobyt na území státu, který však nesmí být delší než 5 let

¹⁷ ÚMLUVA O PRÁVNÍM POSTAVENÍ OSOB BEZ STÁTNÍ PŘÍSLUŠNOSTI

¹⁸ United Nation Treaty collection

¹⁹ Sbírka zákonů a mezinárodních smluv Ministerstva vnitra

c) osoba nebyla odsouzena za trestný čin proti bezpečnosti státu nebo trestu odnětí svobody přesahující pět let.

d) dotyčná osoba byla vždy bez státní příslušnosti.

Stejně tak smluvní stát udělí občanství osobě, která se narodila ne jeho území, alespoň jeden z jejích rodičů měl občanství tohoto státu v době narození dítěte a hrozí, že by jinak zůstala bez občanství. V člancích 5 a 7 úmluva stanoví, že jakékoliv pozbytí nebo vzdání se občanství musí být podmíněno získáním občanství nového. Smluvní státy se rovněž zavazují, že nikdo se nestane osobou bez občanství proto, že odcestoval, má bydliště v zahraničí nebo z jiných podobných důvodů. V další části pak úmluva hovoří o tom, za jakých podmínek může být osoba občanství zbavena. Většinou jde o velmi závažné případy, jako je podvod nebo slib věrnosti jinému státu. Úmluva také umožňuje, aby se osoba, která požaduje uplatnění výhod plynoucích z dohody, mohla obrátit na orgán, který takovou záležitost posoudí (tato činnost byla přidělena UNHCR).

Jinou oblastí, kterou smlouva upravuje, je převod území mezi státy. Článek 10 státům doporučuje, aby před převodem jakéhokoli území byla mezi státy uzavřena smlouva, která zajistí, že se žádná osoba v důsledku změny státního území nestane osobou bez občanství a že takováto dohoda bude uzavřena i se státy, které nepodepsaly Úmluvu o omezení případů bezdomovectví. Pokud se takovou smlouvu nepodaří uzavřít, smluvní stát, který území získává, je povinen udělit občanství těm osobám, které by jinak zůstaly bez občanství. Článek 14 úmluvy stanoví, že: "*jakýkoli spor mezi smluvními státy o výklad nebo použití této Úmluvy, který nelze vyřešit jinak, bude na žádost kterékoli sporné strany postoupen Mezinárodnímu soudnímu dvoru.*" Dokument také nepřímě nabádá státy, aby své zákony co nejvíce rozšířily i na osoby, které jsou pouze *de facto* bez státní příslušnosti a pokud možno s nimi zacházely stejně jako s osobami *de jure*²⁰ bez státní příslušnosti.

²⁰ ÚMLUVA O OMEZENÍ PŘÍPADŮ BEZDOMOVECTVÍ

5.1.3 Evropská úmluva o státním občanství z roku 1997

Tato úmluva byla přijata ve Štrasburku Radou Evropy 6. listopadu 1997.²¹ Česká republika smlouvu ratifikovala 19. března 2004 a byla zveřejněna 1. července 2004 ve Sbírce mezinárodních smluv pod číslem 76/2004 Sb.m.s.²² K 31. červenci 2010 smlouvu ratifikovalo 20 států (seznam všech států, které smlouvu ratifikovaly, viz příloha 5).

Obsahově vychází ze smluv předchozích a na několik problémů se zaměřuje podrobněji, vzhledem ke svému pozdějšímu datu vydání její obsah více řeší aktuální problémy osob bez občanství. Podle této smlouvy si *„každý stát podle svého vlastního práva stanoví, kdo jsou jeho občané.“* Toto právo budou jiné státy uznávat, pokud je v souladu s použitelnými mezinárodními úmluvami. Smlouva stanovuje čtyři základní zásady:

- 1) Právo každého na občanství
- 2) Potřeba vyhýbat se stavu, kdy je osoba bez státní příslušnosti
- 3) Nikdo nesmí být svévolně zbaven svého státního občanství
- 4) Uzavření ani zánik manželství mezi státním občanem a cizincem se automaticky nedotýká státního občanství druhého z manželů

Článek 6 úmluvy určuje, v jakých případech smluvní státy zajistí nabytí státního občanství. Je to v případech:

- nalezenců, kteří by jinak zůstali bez státní příslušnosti
- dětí, u nichž alespoň jeden z rodičů má občanství tohoto smluvního státu (kromě výjimek, které může vnitřní právo stanovit, pokud jde o děti narozené v zahraničí)
- dětí, které se narodí na území smluvního státu, pokud narozením nenabudou jiného státního občanství

²¹ Council of Europe

²² Sbírka zákonů a mezinárodních smluv Ministerstva vnitra

Každý ze smluvních států také zajistí možnost naturalizace osob obvykle pobývajících na jeho území, přičemž doba pobytu požadovaná pro podání žádosti nesmí přesáhnout deset let. Smlouva dále hovoří o přiměřenosti lhůt a poplatků při vyřizování, nároku na písemné odůvodnění při rozhodování o nabytí občanství, nebo nároku na přezkum takového rozhodnutí podle vnitrostátního práva.

Článek 16 o zachování dosavadního státního občanství stanoví, že "Smluvní stát nebude nabytí nebo zachování svého státního občanství podmiňovat zřeknutím se nebo pozbytím jiného státního občanství v případech, kdy takové zřeknutí se nebo pozbytí není možné nebo je nelze rozumně požadovat."

Článek 18 se zabývá situací v nástupnických státech. Každý smluvní stát by měl dodržovat základní zásady úmluvy (zmíněné výše), zákaz diskriminace a zejména se vyhnout stavu bez státní příslušnosti. Při udělení občanství osobám nástupnických států, by měl přihlížet zejména:

- a) k tomu, zda dotyčná osoba má skutečnou a účinnou vazbu ke státu
- b) k obvyklému trvalému pobytu dotyčné osoby v době nástupnictví státu
- c) k vůli dotyčné osoby
- d) k tomu, odkud dotyčná osoba pochází.²³

5.1.4 Další mezinárodní úmluvy týkající se osob bez občanství

Mezinárodní právo obsahuje řadu dalších úmluv, které se ve větší či menší míře věnují otázce lidí bez občanství. Většinou se jedná o regionální úmluvy nebo úmluvy, které s problematikou přímo souvisí, jako jsou problémy týkající se občanství, diskriminace, postavení žen nebo dětských práv.

Úmluva o státním občanství vdaných žen (1957)

Věnuje se především otázce ženských práv a problematice občanství manželek. Úmluva byla vyhlášena 20. února 1957 Valným shromážděním OSN v New Yorku.²⁴

²³ EVROPSKÁ ÚMLUVA O STÁTNÍM OBČANSTVÍ

Tehdejší Československá socialistická republika smlouvu ratifikovala 8. března 1962 a byla zveřejněna 4. července 1962 ve Sbírce zákonů pod číslem 72/1962 Sb.²⁵ K 31. červenci 2010 smlouvu ratifikovalo 74 států (seznam všech států, které smlouvu ratifikovaly, viz příloha 6). Česká republika je sukcesorem Úmluvy od 1. ledna 1993.

S problematikou lidí bez občanství souvisí článek jedna úmluvy, který říká že: „Každý smluvní stát souhlasí s tím, že ani uzavření ani rozvedení manželství mezi jeho příslušníkem a cizincem, ani změna státního občanství manžela během manželství nemohou mít samy o sobě vliv na státní občanství ženy“. Státy, které tuto smlouvu podepíší, tak například nemohou zbavit občanství ženu, která se se svým mužem rozvede, nebo které manžel zemře.

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (1965)

Úmluva byla vyhlášena 21. prosince 1965 Valným shromážděním OSN v New Yorku.²⁶ Tehdejší Československá socialistická republika smlouvu ratifikovala 29. prosince 1966 a byla zveřejněna 4. ledna 1969 ve Sbírce zákonů pod číslem 95/1974 Sb.²⁷ K 31. červenci 2010 smlouvu ratifikovalo 173 států.²⁸ Česká republika je sukcesorem Úmluvy od 1. ledna 1993.

Úmluva zaručuje, že při procesu získání nebo ztráty státního občanství musí být zajištěn stejný přístup ke všem osobám, bez ohledu na rasu, barvu pleti, národnost nebo etnický původ.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966)

Úmluva byla vyhlášena 16. prosince 1966 Valným shromážděním OSN v New Yorku.²⁹ Tehdejší Československá socialistická republika smlouvu ratifikovala 12.

²⁴ United Nation Treaty collection

²⁵ Sbírka zákonů a mezinárodních smluv Ministerstva vnitra

²⁶ United Nation Treaty collection

²⁷ Sbírka zákonů a mezinárodních smluv Ministerstva vnitra

²⁸ Jejich aktuální seznam je k nahlédnutí na stránkách United Nation Treaty collection na adrese:

< http://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-2&chapter=4&lang=en >

²⁹ United Nation Treaty collection

března 1991 a byla zveřejněna 12. června 1991 ve Sbírce zákonů pod číslem 169/1991 Sb.³⁰ K 31. červenci 2010 smlouvu ratifikovalo 113 států.³¹ Česká republika je sukcesorem Úmluvy od 1. ledna 1993.

Otázce občanství se věnuje článek 24, který jasně stanoví že:

„Každé dítě je registrováno okamžitě po narození a dostane jméno“

„Každé dítě má právo na státní příslušnost“.

První část této citace je stěžejní, protože registrace při narození je jednou ze základních podmínek, aby osoba v budoucnu mohla získat občanství. Druhá část je sice velice důležitá, ale kvůli svému všeobecnému vyjádření státy k ničemu nezavazuje.

Úmluva o právech dítěte (1989)

Úmluva byla vyhlášena 20. listopadu 1989 Valným shromážděním OSN v New Yorku.³² Tehdejší Československá socialistická republika smlouvu ratifikovala 7. března 1991 a byla zveřejněna 6. února 1991 ve Sbírce mezinárodních smuv pod číslem 104/1991 Sb.m.s.³³ K 31. červenci 2010 smlouvu ratifikovalo 193 států.³⁴ Česká republika je sukcesorem Úmluvy od 1. ledna 1993.

Protože úmluvu ratifikovaly všechny státy světa, kromě Spojených států a Somálska (úmluvu pouze podepsaly), jedná se o jeden z nejúčinnějších mezinárodních právních nástrojů, který se věnuje problematice osob bez občanství. Problému se věnuje článek 7, ve kterém se státy zavazují že:

1. Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.

³⁰ Sbírka zákonů a mezinárodních smluv Ministerstva vnitra

³¹ Jejich aktuální seznam je k nahlédnutí na stránkách United Nation Treaty collection na adrese:
< http://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-5&chapter=4&lang=en >

³² United Nation Treaty collection

³³ Sbírka zákonů a mezinárodních smluv Ministerstva vnitra

³⁴ Jejich aktuální seznam je k nahlédnutí na stránkách United Nation Treaty collection na adrese:
< http://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en >

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují provádění těchto práv v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím a v souladu se svými závazky vyplývajícími z příslušných mezinárodněprávních dokumentů v této oblasti se zvláštním důrazem na to, aby dítě nezůstalo bez státní příslušnosti.

Důležitá je především druhá část, která klade důraz na to, aby státy vždy jednaly tak, aby dítě nezůstalo bez státní příslušnosti.

6 Identifikace osob bez státní příslušnosti

Při procesu posuzování, jestli daná osoba je nebo není bez státní příslušnosti je potřeba zjistit, zda jedinec má nebo nemá právní závazek s jiným státem. Je proto nezbytné přezkoumat příslušné zákony všech zemí, se kterými osoba měla předchozí vazby. K tomu lze využít i spolupráce s UNHCR. Zřejmým potvrzením, že se jedná o osobu bez občanství tedy je, když příslušné orgány jednotlivých zemí potvrdí, že osoba není jejich občanem. Člověk přestává být osobou bez občanství, pokud získá státní občanství jakéhokoliv státu. Hlavní důkazní břemeno však spočívá na bedrech žadatele. On by měl, pokud je to možné, kontaktovat příslušné orgány země svého původu nebo narození a poskytnout žádanému státu co nejvíce důkazů. Pokud takovýto postup není možný, je potřeba zvážit další důkazy, jako jsou například zákon o občanství země původu, výslechy svědků a podobně. V současné době stále neexistuje jednotný postup při určování osob bez občanství. Po dobu přezkoumání případu je nutné, aby byla jedinci udělena nějaká forma dočasného pobytu. Úmluva z roku 1954 jasně nestanoví, jakým způsobem by státy měly takovéto osoby identifikovat, stejně tak nechává na jednotlivých státech, které orgány by se touto agendou měly zabývat. V některých státech je to ministerstvo vnitra, v jiných soudní orgány.³⁵ Hodně států ale neupravuje zacházení s takovými osobami vůbec.

³⁵ ACHIRON Marilyn: 2005

Některé země se snaží pořádat kampaně za účelem zjištění počtu a případné registrace osob bez občanství na jejich území. Například v roce 2003 UNHCR poskytla podporu pro kampaň na Srí Lance, kde se podařilo získat nové osvědčení o občanství pro 190 000 Tamilů, převážně pracujících na čajových plantážích.³⁶ V roce 2007 Nepál vystavil občanství 2,6 milionu lidí.³⁷ Stejně tak v Turkmenistánu se podařilo za pomoci UNHCR vyhledat 12 000 lidí, u kterých se nepodařilo určit jejich občanství, a proto požádali o naturalizaci a nyní čekají na rozhodnutí.³⁸ Procedury, které vedou k určení občanství, jsou většinou pro osoby bez občanství neznámé nebo jim nerozumí. Také náklady spojené s dopravou a obstaráním dokumentů nebo fotografií vedou k tomu, že mnoho lidí potřebuje finanční asistenci, aby mohli udělat tak základní věc, jako je zaregistrování dítěte nebo podání žádosti o naturalizaci. Ale ani kampaně nejsou zcela řešením. Nově přidělené občanství nemusí být plně efektivní. Pokud problémy, které osoba měla před získáním občanství přetrvávají i po něm, celý proces pozbude účelnosti. Osoba se pak stává *de facto*³⁹ bez občanství.

6.1 Možné příčiny ztráty občanství

Existuje celá řada důvodů, jak se osoby mohou ocitnout bez občanství. Analýza těchto situací a potenciálních rizik je velmi důležitá, abychom zasadili takovéto situace do konkrétního rámce a získali o nich lepší přehled, který bychom pak využili při řešení konkrétních situací nebo je zohlednili při tvorbě nových úmluv a zákonů. Takováto dělení ale nemohou zcela přesně vystihnout danou situaci, většina případů proto bývá kombinací několika příčin zároveň.

Refugees International ve svém dokumentu *Nationality Rights for all*⁴⁰ jmenuje několik nejdůležitějších příčin ztráty občanství. Řadí mezi ně:

- vzájemně si odporující legislativa v jednotlivých zemích

³⁶ UNHCR: 2007

³⁷ BANSI Hari Jha: 2010

³⁸ MANLY Mark: 2009

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ KATHERINE S. a LYNCH M: 2009

- právní problémy z registrací při sňatku a narození
- země, kde se občanství získává výhradně na základě původu (*jus sanguinis*)
- politické změny
- diskriminaci
- vyhnání
- migranty, kteří nemohou získat občanství pro své děti
- obchod s lidmi

Asi nejpodrobněji se tématu věnuje publikace *Nationality and Statelessness-Handbook for Parliamentaries*⁴¹, která slouží jako názorný průvodce pro zákonodárce danou problematikou. Ta dělí příčiny ztráty občanství na tři kategorie. Technické, problémy spojené s nástupnickými státy a problémy spojené s diskriminací.

Odborná literatura v této oblasti není jednotná, a proto se dělení příčin v různých publikacích mírně liší. Běžným jevem je pouze vyjmenování a případný rozbor nejčastějších důvodů ztráty občanství, které nejsou řazeny do žádných kategorií. Důvodem takového řazení (bez použití kategorií) může být i to, že ve většině případů je se ztrátou občanství spojeno více příčin zároveň. V této práci je bude použito mírně upravené⁴² dělení podle *Nationality and Statelessness-Handbook for Parliamentaries*⁴³ zmíněné výše.

6.1.1 Technické příčiny

Technické příčiny by se daly rozdělit na další dvě podskupiny. Na problémy administrativní a problémy související s právním řádem jednotlivých zemí.

⁴¹ ACHIRON, M: 2005

⁴² Výběr tohoto dělení přišel autorovi jako nejvhodnější, s ohledem na rozsah a cíle práce, ale i díky osobním zkušenostem autora, které získal při sběru informací o problematice osob bez občanství. Zachováno je hlavní členění do tří kategorií (technické příčiny, příčiny spojené s nástupnickými státy a problémy spojené s diskriminací), s tím že technické příčiny autor práce dělí pouze na příčiny spojené se zákonem a na příčiny administrativní, na rozdíl od původního dělení, které právní příčiny řadí do více kapitol.

⁴³ ACHIRON, M: 2005

6.1.1.1 Problémy spojené se zákonem

- Konflikt zákonů mezi jednotlivými zeměmi

I když právní řády jednotlivých zemí mohou být správně koncipované, při vzájemném uplatnění může nastat problém. Například pokud se jedinec narodí ve státě, který uděluje občanství na základě příslušnosti jeho rodičů *jus sanguinis*, ale stát jeho rodičů vydává občanství pouze osobám, které se narodí na jeho území *jus soli*. Tímto problémem se zabývá úmluva z roku 1961, která zavazuje státy k tomu, aby pokud se jedinec narodil na jejich státním území a nemůže získat jiné občanství, obdržel občanství státu, na jehož půdě se narodí. V praxi dnes většina států má ve svém právním řádu zakotveny oba principy jak *jus soli*, tak *jus sanguinis*.

- Problém zákonů, pokud se osoba vzdá své státní příslušnosti

Právní řády některých států umožňují, aby se osoba vzdala svého občanství bez toho, aby získala občanství jiné. Některé státy zase vyžadují, aby se osoba, která chce získat státní občanství, nejprve zřekla své původní státní příslušnosti. Podle úmluvy z roku 1961 by ztráta státní příslušnosti mohla následovat pouze po nabytí státní příslušnosti nebo po formální písemné garanci zisku občanství jiného státu. Pokud některý stát neuznává dvojí nebo vícenásobnou státní příslušnost, je třeba, aby nevyžadoval vzdání se jiné státní příslušnosti, pokud takovýto zánik není možný.

Tento problém musela řešit Ukrajina, kde po rozpadu Sovětského svazu a vyhlášení nezávislosti v roce 1990 zůstalo bez občanství asi 28 000 krymských Tatarů, kterým pro získání ukrajinského občanství bránily nejen administrativní překážky, ale například i to, že ukrajinská ústava nedovolovala dvojí občanství. Většina těchto osob pocházela z Uzbekistánu, kam byla vyhnána za doby Stalinovy vlády v roce 1944. Dohoda z roku 1998,⁴⁴ kterou zprostředkovaly UNHCR a OBSE, zaváděla administrativní praxi, podle níž ztráta uzbeckého a udělení ukrajinského státního občanství proběhly současně.

⁴⁴ ACHIRON M: 2005

-Ztráta státní příslušnosti ze zákona

V některých státech může osoba, která se dlouhodobě zdržuje v zahraničí ztratit svoji příslušnost. K tomu stačí, aby se například pravidelně nehlásila příslušným orgánům nebo pokud nesplňovala jiné, častokrát nesmyslné administrativní procedury. Často o ztrátě svého občanství není dotyčná osoba informována. Tyto ustanovení řeší Úmluva z roku 1961, stejně tak jako Evropská úmluva o státním občanství, která odebrání občanství v takovémto případě přímo zakazuje.⁴⁵

6.1.1.2 Administrativní překážky

Nežádá se stává, že i osoba, která splňuje všechny předpoklady pro získání občanství, ho kvůli administrativním restrikcím nemůže získat. Jsou to například nepřiměřeně velké poplatky za služby nebo úkony, nesplnitelné lhůty, neschopnost vydávání potřebných dokumentů, nebo složité předpisy.

-Problematika občanství nově narozených dětí

Všechny děti by měly být po narození zapsány do matriky a získat rodný list, bez ohledu na okolnosti jejich narození, jak zdůrazňuje Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Úmluva o právech dítěte. Při zjišťování občanství osob je totiž otázka místa narození klíčová, bez tohoto dokumentu je získání státní příslušnosti velmi komplikované. Navzdory těmto dohodám odhad dětského fondu UNICEF pro rok 2003 říká, že stále 36 procent (48 miliónů) všech nově narozených dětí žádnou registraci nezíská.⁴⁶ Tento problém je nejpalčivější v oblasti jižní Asie a subsaharské Afriky, kde více než polovina všech porodů neprochází žádnou registrací.⁴⁷ Pokud stát není schopen těmto požadavkům dostát, může prostřednictvím UNHR žádat o pomoc mezinárodní společnosti.

⁴⁵ EVROPSKÁ ÚMLUVA O STÁTNÍM OBČANSTVÍ

⁴⁶ UNICEF: 2006

⁴⁷ BLITZ, K., B: 2009

V srpnu 2005 řešil Meziamerický soud pro lidská práva, (Inter-American Court of Human Rights) spor dětí Dilicie Yeanové a Violety Bosicové s Dominikánskou republikou, která jim upřela nárok na občanství. Děti se narodily na území Dominikánské republiky, jejich matky měly občanství Dominikánské republiky, ale původem pocházely ze sousedního Haiti.⁴⁸ Proto jim, stejně tak jako mnoha dalším, nebyly vydány rodné listy a bylo jim upřeno právo na občanství. Soud takovouto praxi uznal za diskriminační, viník musel poškozené finančně odškodnit⁴⁹ a přizpůsobit svou legislativu mezinárodním závazkům.

6.1.2 Problémy spojené s nástupnickými státy

Změna území nebo státní suverenity patří mezi jedny z nejčastějších příčin změny nebo ztráty občanství většího počtu osob. Ať už se jedná o získání nezávislosti bývalých kolonií, zánik státního útvaru, rozpad jednoho státního celku na několik menších nástupnických států nebo opětovné obnovení státu již zaniklého. Kromě výše zmíněných úmluv tuto problematiku také doplňuje dodatek k rezoluci Valného shromáždění OSN č.55/153 z roku 2001⁵⁰, který říká, že státy by měly respektovat vůli osob dotčených změnami hranic státu a nechat pouze na nich, pokud jsou oprávněny získat příslušnost ke dvěma nebo vícero státům, aby se mohly svobodně rozhodnout, které občanství si zvolí. Státy by také měly respektovat právo osob, které si chtějí ponechat občanství státu, na jehož území předtím žily (například než se území přičlenilo k novému státu). Asi nejvýznamnějším příkladem z poslední doby je rozpad bývalého Sovětského svazu v průběhu 90. let 20. století, při kterém vzniklo množství menších státních útvarů, které po svém vzniku čelily nebo stále čelí problémům s vyřešením otázek týkajících se občanství. Mezi známé příklady patří bezesporu státy Estonsko a Lotyšsko, které poté, co jejich země získaly v roce 1991 nezávislost, odmítly udělit občanství Rusům, kteří se přesunuli na jejich státní území za dob sovětské okupace. V případě Lotyšska získali občanství pouze ti obyvatelé, kteří byli lotyšskými

⁴⁸ UNHCR: 2005

⁴⁹ Open Society Justice Initiative:2005

⁵⁰ ACHIRON M: 2005

občany před rokem 1940 nebo byli potomky těchto osob. Asi 350 až 400 000 lidí, což představovalo asi 30 %⁵¹ populace žijící na lotyšském území, lotyšské občanství nezískalo.

6.1.3 Problémy diskriminace, nebo ztráty státní příslušnosti

Problematika osob bez občanství je vždy spojena s nějakou formou diskriminace. Každý stát by podle Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace⁵² měl zabezpečit, že při procesu nabývání i ztráty občanství jednotlivým osobám nebude rozhodovat na základě rasy, barvy pleti, pohlaví, náboženství, politických názorů nebo jiných diskriminačních hledisek.

Podle *Statelessness Protection and Equality*⁵³ můžeme diskriminaci u osob bez občanství dělit na přímou a strukturální. Přímá diskriminace je taková, která je zakotvena v právním řádu příslušného státu. Strukturální je nepřímou formou diskriminace. Ta obsahuje takové případy, kdy osoba nemá možnost čerpat výhody vyplývající z občanství.

-Problematika nerovnosti pohlaví

V některých zemích není možné, aby dítě získalo státní příslušnost po matce. Podle úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen z roku 1979 by měly ženy mít stejná práva jako muži v souvislosti se získáváním občanství jejich dětí. V některých zemích ženy ztratí státní občanství, pokud uzavřou sňatek s cizincem. Pokud ale automaticky nezískají občanství po manželovi (to se většinou neděje), stávají se osobami bez občanství. Ženy také mohou ztratit svojí státní příslušnost, pokud získají občanství po manželovi, které jim po rozvodu zanikne a původní občanství se jim již neobnoví.⁵⁴

⁵¹ BLITZ, K, B: 2009

⁵² MEZINÁRODNÍ ÚMLUVA O ODSTRANĚNÍ VŠECH FOREM RASOVÉ DISKRIMINACE

⁵³ BLITZ, K, B: 2009

⁵⁴ ACHIRON, M: 2005

Příkladem by mohlo být několik tisíc vietnamských žen, které se provdaly za Taiwance, čímž ztratili nárok na vietnamské občanství. Pokud se muž se ženou rozvedl ještě předtím než mohla získat občanství Taiwanu, zůstala žena bez občanství.⁵⁵ Například ve Svazijsku byl v roce 2005 přijat zákon, podle kterého získá narozené dítě občanství pouze v tom případě, že jeho otec je svazijský občan.⁵⁶ Z afrických států stále více než 20 zemí neumožňuje předat státní občanství manželky na manžela, který je cizinec.

-Ztráta státní příslušnosti

Většina úmluv odmítá možnost, aby stát mohl iniciovat zbavení státní příslušnosti. Takovýto proces je většinou spojen s diskriminací ze strany státu. Kromě několika málo výjimek, které jsou uvedeny například v Úmluvě z roku 1961 (popsáno výše), nesmí státy zbavit osobu občanství, pokud by v takovém případě hrozilo, že se stane osobou bez občanství.⁵⁷ Přesto se to ve velké míře děje a není výjimkou, že obětí takového chování jsou celé etnické skupiny, které jsou státu nějak nepohodlné. Je poměrně obvyklým jevem, že stát schválí nový zákon o státním občanství, v němž ustanoví nové podmínky pro získání občanství tak, aby bylo pro určitou skupinu obyvatel nedosažitelné.

V roce 1985 například bhútánská vláda schválila nový zákon, podle kterého osoba, která chtěla získat občanství, musela prokázat svou přítomnost nebo přítomnost svých rodičů na území Bhútánu před rokem 1958 a současně mít zapsané své jméno v registru Ministerstva pro místní záležitosti. To samozřejmě znemožnilo získání občanství tisícům těch lidí, kteří se narodili po roce 1958 a nemohli nijak prokázat pobyt svůj nebo svých rodičů na území Bhútánu před tímto datem. Zákon také změnil znění předchozího zákona o manželství tak, že nárok na bhútánské občanství mají pouze ty děti, které mají oba rodiče Bhútánce. Kvůli tomuto zákonu přišlo o občanství asi 100 000⁵⁸ lidí většinou

⁵⁵ UNHCR: 2007

⁵⁶ GORIS, I:2009

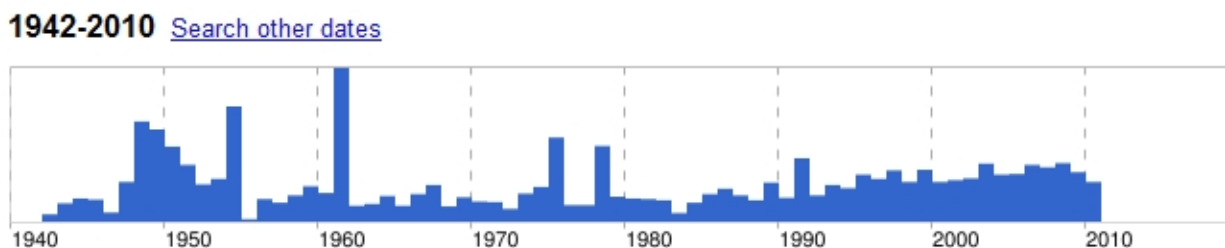
⁵⁷ ACHIRON M: 2005

⁵⁸ KATHERINE S. a LYNCH M: 2009

původem etnických Nepálců. Většina z nich byla nucena odejít a dnes žijí v uprchlických táborech v Nepálu spravovaných s pomocí UNHCR.

7 Vývoj, statistiky a role UNHCR

Problematika osob bez občanství prošla v průběhu dvacátého století třemi rozdílnými fázemi. Pro lepší názornost těchto fází použiji výstup z vyhledávače google a jeho službu Timeline⁵⁹ viz obr. 1.

Obr.:1 Výstup z aplikace google Timeline pro výraz „statelessness“

Zdroj: google

První z nich je doba po druhé světové válce, kdy vznikaly nové státy, svět se potýkal s velkým množstvím uprchlíků a mezinárodní společenství dalo vzniknout prvním smlouvám, které se zabývaly problematikou osob bez občanství. Na Timeline jsou jasně zřetelné roky 1954 a 1961 (roky schválení nejdůležitějších mezinárodních úmluv viz výše) a rok 1975, kdy smlouva z roku 1961 vstoupila v platnost. Druhou fází je sukcese států v devadesátých letech, která souvisí s rozpadem Sovětského svazu v roce 1991 a vznikem nových zemí, kdy si 287 milionu⁶⁰ lidí muselo hledat novou identitu. A fáze

⁵⁹ Funkce Timeline je součástí vyhledávače google a je možné ji využít při hledání jakéhokoliv výrazu na internet (nachází se v levém postranním panelu). Timeline shromažďuje veškerá data z různých míst na internetu, jako jsou například googlebooks, starší čísla časopisu New YorkTimes, nebo jakákoliv jiné informace, které se vztahují k určitému datu a vámi hledanému slovu na internetu. Výsledkem je pak graf, ve kterém se dá najít spojitost hledaného výrazu s příslušnými roky (čím větší výskyt slova v daném roce, tím vyšší je sloupec modré barvy). V tomto konkrétním případě jsem použil pro hledání anglický výraz pro osoby bez státní příslušnosti: “statelessness”.

⁵⁹ Časopis refugee

⁶⁰ Časopis refugee

třetí je fází na přelomu tisíciletí, kdy se problematice lidí bez občanství začala opět ve větší míře věnovat pozornost.

1.1 Vývoj počtu osob bez občanství

Analýzami a zjišťováním počtu osob bez občanství se zabývá statistické oddělení UNHCR,⁶¹ které od roku 1994 vydává každoročně publikaci „Statistical Yearbook“ jenž se kromě jiného věnuje i problematice lidí bez občanství. Historie statistik věnující se problematice osob bez občanství je ale poměrně krátká. První čísla jsou z let 1997 až 2003, kdy je UNHCR zařazovala do kategorie ostatních osob, které spadají pod její působnost. I když většinu z této kategorie tvořily právě osoby bez občanství, čísla z těchto let nejsou příliš spolehlivá. Od roku 2004 řadí UNHCR osoby bez občanství do vlastní kategorie, přičemž informace o jejich počtu získává výhradně od států, které jí tato data poskytnou.

Ve většině zemí nepodléhají osoby bez občanství žádné registraci ani dokumentaci. Přestože zjišťování přesných čísel je velmi obtížné⁶², je třeba mít alespoň nějaký odhad o počtu osob, které se v konkrétním státě zdržují. Je to klíčový údaj, především z pohledu nasazení vhodných prostředků pro řešení problému nebo implementaci náležitých legislativních změn. Počet zemí, které shromažďují nějaká statistická data o lidech bez občanství, se každým rokem zvyšuje. V roce 2009 vedlo takovouto statistiku už 60 zemí (viz obr. 3), což je polovinu více než v roce 2004.⁶³

Obrázek jedna znázorňuje počet osob bez občanství mezi lety 1997 až 2009, kde je patrný nárůst od roku 2004, který byl způsoben výše uvedenou změnou klasifikace v rámci UNHCR. Nárůst počtu osob mezi roky 2005 a 2006⁶⁴ byl zapříčiněn přesnějšími čísly z některých států, především pak z Nepálu, který v roce 2005 uváděl 400 000 osob

⁶¹ UNHCR se stará o vedení statistik a analýz ohledně počtu uprchlíků, osob žádajících o azyl, vnitřně přesídlených osob a osob bez občanství. Celkový počet všech těchto lidí ve světě dosahuje podle oficiálních statistik počtu asi 43 miliónů, přičemž UNHCR se stará o 26 miliónů z nich (celkový přehled viz příloha číslo 7).

⁶² STATISTICAL YEARBOOK: 2008

⁶³ Global Trends: 2009

⁶⁴ Statistical Yearbook 2006

bez občanství a o rok později už 3 400 000 osob bez občanství. Pokles v roce 2007⁶⁵ byl zapříčiněn změnou situace v Bangladéši, kde vláda před blížícími se volbami udělila občanství 250 000 Bihárců (mluvícím jazykem urdu), kteří byli bez státní příslušnosti od rozdělení státu v roce 1971. Také Nepál v tomto roce výrazně snížil počet osob bez občanství, kdy díky schválení nové legislativy a uspořádání rozsáhlé kampaně získalo občanství 2,6 milionu osob. Nárůst v roce 2008⁶⁶ je způsoben tím, že informace o lidech bez státní příslušnosti na svém území začalo poskytovat Thajsko, které odhaduje, že lidí bez občanství je na jeho území 3,5 milionu.

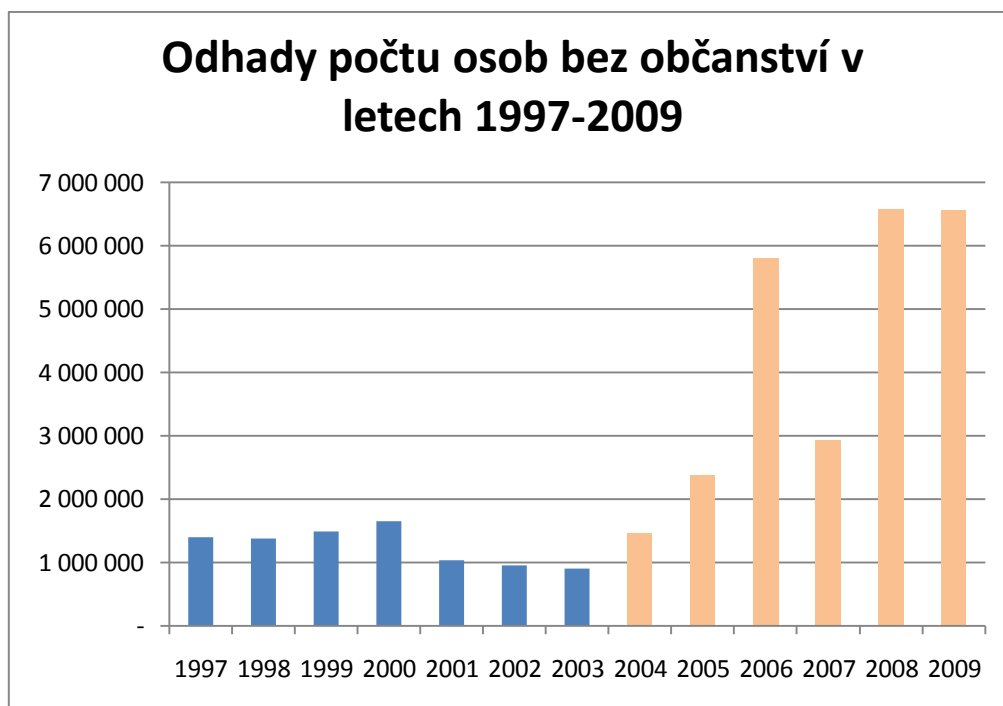
Podle statistik, které má UNHCR k dispozici od jednotlivých zemí, bylo v roce 2009 na světě 6,6 milionu lidí bez občanství. Skutečné číslo je ale vyšší. UNHCR odhaduje jejich počet na 12 milionu a v budoucnosti se očekává, společně s tím, jak budou státy přistupovat k mezinárodním smlouvám postupný pokles tohoto čísla (Přehledná mapa všech států světa s odhadovaným počtem osob bez občanství viz příloha číslo 8).

Rozložení těchto osob ve světě je ale nerovnoměrné viz tabulka 1. Největší počet je jich v Asii. Především pak v Asii jihovýchodní, na Arabském poloostrově, v dnešním Rusku a státech, které byly součástí tehdejšího Sovětského svazu. Čísla z afrického kontinentu jsou nízká především z důvodu nedostatku dat a neochotě států poskytovat dostupná data UNHCR⁶⁷. V Evropě je nejvíce těchto osob v pobaltských státech.

⁶⁵ Statistical Yearbook 2007

⁶⁶ Statistical Yearbook 2008

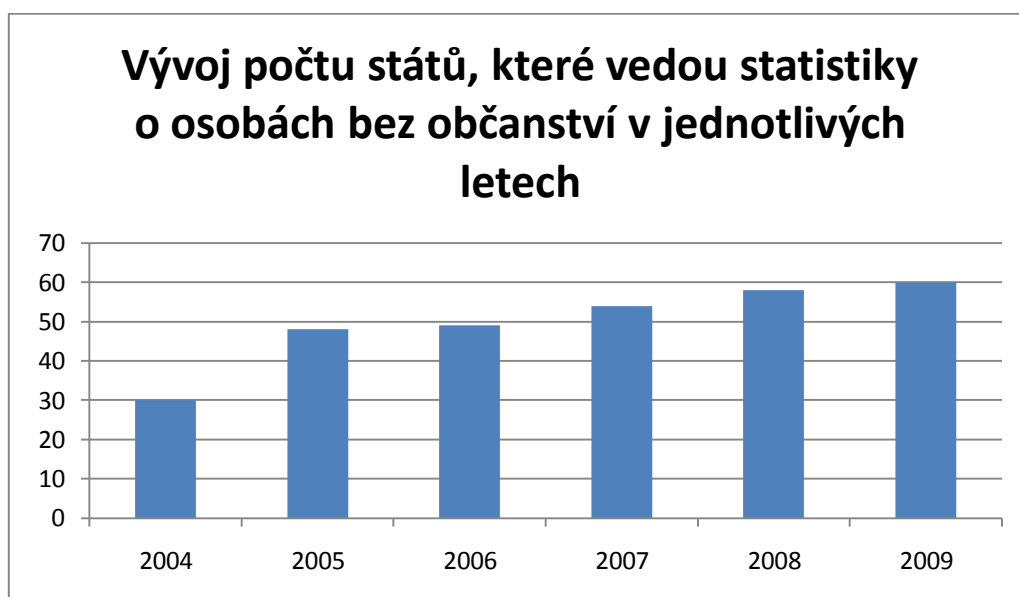
⁶⁷ Global Trends: 2009

Obr. 2: Odhady počtu osob bez občanství v letech 1997- 2009

(modrá barva znázorňuje roky, kdy byly osoby bez občanství v klasifikaci UNHCR řazeny do kategorie „ostatní“)

Zdroj: UNHCR, Global Trends: 2009

Obr. 3: Vývoj počet států světa, které vedou statistiky o osobách bez občanství

Zdroj: UNHCR, 2009

Tab. 1: Počet lidí bez občanství v různých oblastech světa v roce 2009	
	Počet lidí
Afrika	100 064
Asie	5 820 357
Evropa	639 034
Latinská Amerika a Karibik	118
Severní Amerika	-
Oceánie	-
celkem	6 559 573

Zdroj: UNHCR, Global Trends: 2009

7.1 Role UNHCR

UNHCR se již od dob svého vzniku snažila pomáhat lidem bez občanství, hledat pro ně vhodnou formu mezinárodní ochrany a spolupracovat na legislativním zakotvení tohoto problému v mezinárodním právu. Organizace se také aktivně podílela na většině smluv, které se tomuto problému věnují, především na Úmluvě o právním postavení uprchlíků a hlavních úmluvách z let 1954 1961 (viz níže).

Článek 11 Úmluvy o omezení případů bezdomovectví z roku 1961 říká, že: „Členské státy podpoří, aby byl v rámci Organizace spojených národů co nejdříve po uložení šesté ratifikační listiny nebo listiny o přístupu vytvořen orgán, který by osoba, dovolávající se výhod z této Úmluvy, mohla požádat o přešetření svého nároku nebo o jeho postoupení příslušnému orgánu.“⁶⁸ Poté, co tato úmluva v roce 1974 vešla v platnost, Valné shromáždění OSN pověřilo UNHCR, aby se zhostila této úlohy.

UNHCR spolupracuje a poskytuje právní poradenství a technickou podporu státům, které stále musí bojovat s velkým počtem osob bez státní příslušnosti. Snaží se školit odborný personál a připomínkovat zákony, které věnují této oblasti práva. Z průzkumu,

⁶⁸ ÚMLUVA O OMEZENÍ PŘÍPADŮ BEZDOMOVECTVÍ

který si organizace nechala udělat, vyplývá, že zatím žádný stát na světě nemá plně vyřešený problém s osobami bez státní příslušnosti a stále převažují závažné legislativní a politické nedostatky jak u mezinárodního, tak u domácího práva. UNHCR se také podařilo spolu se státy uspořádat několik úspěšných kampaní, díky kterým získalo občanství tisíce dalších lidí (viz níže). Tato organizace se snaží také o co nejširší implementaci úmluv spojených s problematikou osob bez státní příslušnosti,⁶⁹ nemůže však zasahovat do suverenity jednotlivých států. Vše většinou závisí na politické vůli příslušného státu, jak se k problému postaví a zda bude vyřešen.⁷⁰ Mezi dobré příklady práce agentury bychom mohli zařadit úspěchy ze zemí jako Ukrajina, Srí Lanka a Nepál, kde se díky spolupráci a zavedení nových legislativ mnoho osob obdrželo občanství (například v Nepálu to bylo 2,6 milionu lidí).⁷¹ UNHCR spolupracovala i při dělení Československa v roce 1993, kdy pomáhala řešit problém osob, které se díky přísnější české legislativě ocitly bez státní příslušnosti.

UNHCR spolupracuje i s místními organizacemi, které zabývají touto problematikou, jako jsou Rada Evropy, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, Organizace amerických států, Liga arabských států a Organizace islámské konference. S těmito partnery se snaží vytvářet spoluvytvářet nové regionální úmluvy, jako byla například Evropská úmluva o státním občanství.⁷² Organizace také koordinuje svou činnost s ostatními organizacemi Spojených národů, jako je UNICEF (stará se především o registraci nově narozených), UNDP (spolupracují v právních oblastech), UNFPA nebo UNESCO.⁷³

⁶⁹ ACHIRON M: 2005

⁷⁰ MANLY, M: 2009

⁷¹ BLITZ. K. B: 2009

⁷² ACHIRON M: 2005

⁷³ KATHERINE S. a LYNCH M: 2009

8 Vybrané příklady států s rozdílnými příčinami ztráty občanství

V této kapitole se budu věnovat rozboru jednotlivých zemí potýkajících se s problematikou osob bez občanství. Jako příklad rozeberu situaci ve čtyřech státech. Kritériem pro výběr těchto států je rozdělení podle příčin ztráty občanství, které podrobněji rozebírám v kapitole číslo 6. Příčiny ztráty občanství z důvodu sukcese státu se pokusím ilustrovat na příkladě Etiopie a Eriteje, příčiny spojené s diskriminací podrobněji rozeberu na příkladu Bidunů v Kuvajtu a technickým příčinám se budu věnovat v souvislosti s Thajskem, kde se zaměřím na administrativní překážky. Kapitulu ale začnu příkladem, který více či méně zahrnuje všechny tyto příčiny. Rohingyové žijící v dnešním Myanmaru při hranici s Barmou, jsou jedním z těch etnik, kterých se otázka absence občanství týká ve všech oblastech jejich životů a proto jsou ideálním příkladem pro ilustraci problematiky osob bez občanství v současném světě jako celku.

8.1 Rohingyové

Rohingyové jsou etnická, jazyková a náboženská menšina, žijících převážně na území dnešního Myanmaru. Většina příslušníků této skupiny dnes žije v severní části státu Rakhine, známého také pod názvem Arakan. Oblast je geograficky poměrně uzavřená pobřežní nížina, oddělená od zbytku státu pohořím.⁷⁴ V oblasti žije asi 2,6 milionů obyvatel,⁷⁵ z toho je asi 800 tisíc Rohingyů.⁷⁶ Rohingyové jsou muslimové a tím se zásadně odlišují od ostatních obyvatel v oblasti a také celého Myanmaru, kde většina lidí vyznává buddhismus. Arakan je jediným státem v Myanmaru s převahou muslimské populace.⁷⁷

⁷⁴ NYI, N, K: 2008

⁷⁵ Central Statistical organization

⁷⁶ PERILOUS P: 2009

⁷⁷ Burmese Rohingya Association in Japan: 2006

8.1.1 Historický vývoj

Kolem osmého století našeho letopočtu přišli do oblasti první muslimští obchodníci a začali zde nejen obchodovat, ale také šířit svou víru. Při střetu s místními obyvateli docházelo k vzájemnému mísení obyvatelstva, kultur a náboženství. Arakanští muslimové tak tvrdí, že jsou přímými potomky muslimských Arabů, Maorů, Peršanů i Turků, kteří se jako námořníci do oblasti dostávali s obchodními loděmi. Společný jazyk arakanských muslimů, jako jeden ze základních pilířů většiny národů je také unikátní. Vyvíjel se postupem doby, jak byla společnost ovlivňována arabštinou, sanskrtem, bengálštinou a jazykem urdu. Tyto aspekty doby daly možnost vzniknout ojedinělé kultuře, tradicím a zvykům, které jsou staré 1200 let.⁷⁸ Právě odlišná kultura, jazyk a náboženství jsou hlavními důvody, proč jsou Rohingyové v Myanmaru vystaveni diskriminaci.

8.1.1.1 Období po získání nezávislosti

4. ledna 1948 Barma dosáhla nezávislosti a obyvatelé Barmy se stali svobodnými občany v nezávislé zemi. 24. září 1947 byla parlamentem přijata nová ústava, které přiznávala základní práva pro všechny občany bez rozdílu. V té době se Rohingyové těšili stejným právům a výsadám jako ostatní národy v Barmě a to i navzdory jejich odlišnému náboženství nebo etnickému původu. Výuka islámu mohla být součástí jejich školních osnov, získali volební právo pro všechny národní i regionální volby a jejich zástupci mohli být voleni do parlamentu.⁷⁹

V roce 1962 generál Ne Win provedl v Barmě krvavý ozbrojený převrat. Všechny složky státní moci (zákonodárná výkonná i soudní) začaly být kontrolovány armádou. Byla ustanovena Barmské socialistická strana (Burma Socialist Programme Party, BSPP), která se stala jediným povoleným politickým subjektem v zemi. Státem kontrolovaná média začala útočit na Rohingye a označovala je jako cizince. Byla šířena systematická

⁷⁸ CHOWDHURY M: 1995

⁷⁹ AMAN, U: 2009

kampaň, která tvrdila, že Rohingyové jsou etnikum, které přišlo před nedávnem z oblasti východního Bengálska.⁸⁰ Policisté, úředníci, učitelé i ostatní státní zaměstnanci, kteří ještě ve státní správě působili, byli propuštěni nebo odesláni do vzdálených oblastí země. V roce 1964 byla zakázána působnost většiny kulturních, studentských, jazykových a jiných organizací, které se staraly o rozvoj muslimské komunity. Běžným se stalo noční bezdůvodné zatýkání, výslechy, týrání, zabavování majetku a nucená deportace.

V roce 1974 byla v Barmě vyhlášena nová ústava, která zavádí nový Arakanský stát. Tato administrativní jednotka byla zcela pod správou buddhistů. Se souhlasem Rady státu, nejvyššího exekutivního orgánu v zemi, byla v roce 1978 zahájena akce operace nazvaná Král Drak (King Dragon Operation), která měla za úkol zastrašit muslimy a přinutit je k odchodu z Arakanu. Lidé začali utíkat do sousedního Bangladéše. Během několika měsíců tak přes hranice uteklo na 300 000 lidí (číslo uváděné ve většině zdrojů, ale například dokument *Influx Viruses The Illegal Muslims in Arakan* uvádí počet 277 931),⁸¹ kteří našli přístřeší v provizorních uprchlických táborech. Bangladéš se neúspěšně snažil přimět barmskou vládu, aby operaci ukončila⁸², ale její snahy zůstaly nevyslyšeny.

Bangladéš běžencům přiznal status uprchlíka a UNHCR jim začala věnovat zvýšenou pozornost. Tento masový exodus vyvolal veliký ohlas v mezinárodním společenství a to především u muslimských států. Přestože původně Barma odmítla vzít tyto uprchlíky zpět, byla pod mezinárodním tlakem, který vedl k vypracování bilaterální smlouvy mezi Barmou a Bangladéšem, díky čemuž se vrátilo asi 200 000 uprchlíků zpět do Barmy. Odhaduje se, že jich asi 10 000 zemřelo v uprchlických táborech hladem a na nejrůznější nemoci, protože jim ze strany Bangladéše byla poskytnuta pouze minimální pomoc⁸³ (Bangladéš neměl z politických i ekonomických důvodů zájem na tom, starat se o tak velký počet běženců).

⁸⁰ SU, A: 2009

⁸¹ ZAN, U, S: 2005

⁸² YUNUS, M: 1994

⁸³ PERILOUS, P: 2009

8.1.1.2 Nový zákon o občanství

V roce 1982 barmská armáda vydala nový zákon, který zbavoval většinu Indů a Číňanů v Barmě jejich občanství. Avšak načasování, které bylo krátce po navrácení uprchlíků z roku 1979, dává tušit, že tento zákon byl speciálně připraven pro vyloučení Rohingů ze společnosti. Na rozdíl od předchozího zákona o občanství z roku 1948, zákon z roku 1982 je převážně založen na principu *jus sanguinis* (získ občanství je odvozen od původu rodičů a ne od místa narození viz výše) a přichází se třemi kategoriemi občanství - plné, přidružené a naturalizované.⁸⁴ Plné občanství má podle tohoto zákona jen ten, kdo patří mezi 135 národních etnik, která žila v Barmě již přibližně od roku 1823, kdy započala britská koloniální nadvláda nad Barmou. Rohingové se však na tomto seznamu nebyli. Přidružené (associate) občanství mohly dostat pouze ti, kteří požádali o občanství v době, když byl ještě v platnosti zákon z roku 1948. Proces naturalizace (získání občanství), byl garantován pouze těm občanům, kteří mohli doložit dokument, který dokazoval jejich vstup a pobyt na území před 4. lednem 1948, uměl dobře národní jazyk a jeho děti se narodily v Barmě. Jen velmi málo Rohingů mohlo splnit tyto podmínky.

Od roku 1987 mají jednotlivé kategorie občanů odlišeny i osobní průkazy: růžová karta pro plné občanství, modrá pro přidružené a zelená pro naturalizované. Rohingové žádnou z těchto karet nedostali.⁸⁵ Od této chvíle byli zbaveni práva na barmské občanství. V důsledku schválení tohoto zákona se muslimové stali ještě více zranitelnými, což velmi usnadnilo jejich perzekuci a postupné vyhánění ze země. Vláda podporovala antimuslimskou politiku napříč Arakanem. Muslimové v jižním Arakanu byli vyhnáni ze svých domovů a většina jejich vesnic i náboženských chrámů byla zničena. Do míst, odkud byli muslimové vyhnáni vláda stěhuje nové obyvatele. Rakhinové ale tvrdí, že Rohingové jsou pouze přistěhovalci, kteří do země začali

⁸⁴ LEWA, C: 2009

⁸⁵ LEWA, C: 2009

přicházet po roce 1947, aby se infiltrovali do místní společnosti za účelem šíření islámu.⁸⁶

8.1.1.3 Další vlna represí

V roce 1990 se měly konat volby, ty však vládnoucí vojenská junta neuznala. Mezi roky 1991 až 1992 nastala další vlna, zatýkání a nucených odchodů prováděná vládou vůči muslimskému obyvatelstvu v zemi pod názvem operace Pyi Thaya⁸⁷. UNHCR odhaduje, že v důsledku represí do Bangladéše uteklo mezi 210 až 250 tisíci lidmi.⁸⁸ Bangladéš není signatářem Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951, jejího protokolu z roku 1967, ani žádné další smlouvy, která by se týkala uprchlíků. Přes to všechno v roce 1991 přijal opět Rohingye jako uprchlíky a uzavřel dohodu s UNHCR, která jim začala poskytovat pomoc.⁸⁹ O rok později byla mezi oběma státy přijata dohoda a bangladéšská vláda uskutečnila pod patronací UNHCR repatriaci asi 250 000 uprchlíků s příslibem Myanmaru, že jim bude po návratu uděleno občanství. Tento slib ale nikdy nebyl dodržen.⁹⁰ V tisku uveřejněném Ministerstvem zahraničních věcí 26 února 1992 vláda uvedla, že ačkoliv je v Myanmaru 135 etnických menšin, takzvaní Rohingya nejsou jedním z nich. „Historicky nikdy taková rasa na území Myanmaru neexistovala.“⁹¹

Ne všichni Rohingyové se ale vrátili zpět do Myanmaru. Několik tisíc jich zůstalo v Bangladéši (viz níže), a ti kteří si to mohli dovolit, využili Bangladéš pouze jako tranzitní země a našli útočiště například v Saúdské Arábii, Pákistánu nebo zemích Perského zálivu, kde dodnes žijí jejich nejpočetnější diaspory.

⁸⁶ YUNUS, M: 1994

⁸⁷ HABIB, S: 2010

⁸⁸ UNHCR: 2001

⁸⁹ PHIRI, P, P; 2008

⁹⁰ HAQUE, N: 2009

⁹¹ NYI, N, K: 2008

8.1.2 Aktuální problémy

OSN ve zprávě z roku 2007 vyzývá stát Myanmar, aby zrušil nebo pozastavil platnost zákona o občanství z roku 1982 tak, aby jeho legislativa byla v souladu se Všeobecnou deklarací lidských práv.⁹² Výslovně se jedná o článek 7 o právech dítěte, článek 9 o eliminaci diskriminace žen, článek 15 o právu na národnost a článek 5 úmluvy o eliminaci všech forem rasové diskriminace. Dále upozorňuje na to, že na základě tohoto zákona nemá muslimská komunita v severním Arakanu plnohodnotný přístup ke svým občanským, politickým, ekonomickým, sociálním a kulturním právům, což má za následek omezení svobody pohybu, různé formy vydírání, svévolné zdaňování, konfiskace půdy, nucené soudní vystěhování, zabránění přístupu k lékařské péči, jídlu a bydlení, nucené práce a překážky při vstupu do manželství.⁹³

8.1.2.1 Překážky manželství

V roce 1990 vyšlo v severním Arakanu místní nařízení uplatňované výhradně na muslimskou populaci, že každý pár, který se chystá vstoupit do manželství, musí získat oficiální povolení od místních úřadů. Získání takového povolení může trvat i roky. Tento lokální příkaz také zakazuje jakýkoliv mimomanželský pohlavní styk. Za porušení hrozí trest až 10 let vězení. V roce 2005 bylo vydávání těchto povolení na několik let přerušeno. Nová povolení novomanželé dostali pouze pokud se zavázali, že nebudou mít více než dvě děti.

Následky jsou dramatické především pro ženy. Rohyngijské ženy, které přijdou do jiného stavu mimo oficiálně autorizovaný manželský sňatek, tak často podstupují riskantní a nelegální potraty, které v místních podmínkách nezřídka končí smrtí. Jiní se snaží zaregistrovat své dítě přes některý povolený manželský pár, například jejich rodiče. Někteří dopraví své dítě do Bangladéše, kde se ho dobrovolně zřeknou. Většina

⁹² VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH LIDSKÝCH PRÁV

⁹³ United Nations: 2007

děti je tak mimo jakoukoliv registraci. Další mladé páry, které nemohou získat povolení ke svému sňatku, se snaží uprchnout do Bangladéše⁹⁴, aby tam mohly společně žít.

8.1.2.2 Restrikce cestování

Rohyngiové jsou velmi omezováni ve své pohybu. Pokud chtějí někam vycestovat a to třeba i do sousední vesnice, musí si požádat o zvláštní cestovní povolení. Povolení vydává příslušná složka místní armády a musí se za něj platit. Vydání tohoto dokumentu je často zamítáno, což má následky na přístup k obchodům, pracovním příležitostem, zdravotní péči a lepšímu vzdělání.⁹⁵ Tyto cestovní doklady mají pouze omezenou platnost. Ti, kdo tuto dobu překročí, se už nemohou vrátit zpět do své vesnice a jejich jména jsou vymazána ze seznamu členů jejich rodiny. Pak jsou úplně vymazáni z administrativy a jsou donuceni Barmu opustit. Ale i s tímto cestovním pasem není jejich pohyb zrovna jednoduchý. Mnohdy je pro ně snazší dostat se do Bangladéše než do hlavního města oblasti- Sittwe.⁹⁶ Mnoha lidem, kterým se podařilo dostat se do Bangladéše například z toho důvodu, že hledali lékařskou pomoc, nebyl povolen návrat, protože jejich jména již byla vymazána ze seznamu jmen příslušníků jejich rodin.

8.1.2.3 Vzdělání a zdravotní péče.

Jak již bylo řečeno, Rohyngiové, protože nemají státní příslušnost, nemohou vykonávat žádné zdravotnické nebo učitelské povolání. Školy a kliniky jsou většinou obsazeny jinými etniky nebo barmskými zaměstnanci, kteří nejsou schopni komunikovat v domorodém jazyce a místními často opovrhují. Mezinárodním organizacím není dovoleno školit muslimské zdravotníky, ani porodní asistentky. Někteří učí ve státních školách a místo platu dostávají pouze potraviny, protože nemohou být oficiálně placeni.⁹⁷ Dopad těchto opatření je značný. Rohyngiové potřebují

⁹⁴ LEWA, C: 2009

⁹⁵ LEWA, C: 2003

⁹⁶ Tamtéž

⁹⁷ LEWA, C: 2009

oficiální povolení vycestovat i do místní špatně vybavené nemocnice a to i v případech ohrožení života. Do nemocnice v hlavním městě Sittwe nemají přístup vůbec. Ti, co si to mohou dovolit, hledají lékařskou péči v Bangladéši, ale ne vždy se mohou vrátit zpět.⁹⁸ V oblasti Severního Arakanu je několik středních škol a žáci samozřejmě potřebují povolení, aby mohli navštěvovat tyto školy a opustit tak svou vesnici. Negramotnost je v tomto etniku odhadována na 80 %.⁹⁹

8.1.3 Situace v Bangladéši

Bangladéš je státem, který byl a je díky své geografické blízkosti i společnému původu obyvatel nejčastějším územím, kam se Rohingyové uchylují v naléhavých situacích. V posledních několika desetiletích (vystěhovávání ve větší míře začalo již v 70. letech¹⁰⁰) se ale počet přeshraničních migrantů společně s tím, jak se v Myanmaru zhoršovalo jejich postavení, stále zvyšoval a Bangladéš začal postupně přitvrzovat svoji politiku vůči této etnické menšině. Od velkého exodu v letech 1991 a 1992 se jejich příchod prakticky nezastavil. Bangladéš je na svém území většinou toleroval, i když tvrdil, že se jedná o ekonomické migranty. Kvůli narůstajícímu počtu osob v regionu se v oblasti začali šířit anti-rohingyovské nálady, které dávaly vzniknout novým tendenčním tlakům a konfliktům, jenž dále přizivovala místní média. Za uplynulých 16 let se počet uprchlických táborů zmenšil z dvaceti na dva a počet oficiálně uznaných uprchlíků na 28 000. Většinou se jedná o migranty, kteří přišli v rámci exodu v roce 1991, a dodnes se neuskutečnila jejich repatriace. Přestože od události uplynuly bezmála dvě desetiletí, tito uprchlíci stále nemají svobodu pohybu, nemají právo pracovat ani nemají právo na vzdělání, díky čemuž se nemohou nikterak seberealizovat ani společensky růst. Rohingyové byli uznáni jako uprchlíci, ale nebyla schválena žádná zákonná regulace týkající se jejich práv.¹⁰¹ Žijí ve dvou uprchlických táborech v příhraniční oblasti a o uspokojení jejich základních potřeb se stará několik

⁹⁸ Medecins Sans Frontiers: 2009

⁹⁹ LEWA, C: 2009

¹⁰⁰ UNHCR: 2010

¹⁰¹ PHIRI, P, P: 2008

mezinárodních organizací (v podstatě se jedná pouze o dvě: MSF a Action against Hunger)¹⁰² spolu s UNHCR. V roce 2006 povolila vláda UNHCR postavit v obou kempech nové přístřešky, které odpovídají mezinárodním standardům, což je určitý pokrok, neboť do této doby zakazovala jakoukoliv údržbu obydlí s vysvětlením, že nechce podporovat jakékoliv kroky, které by mohly vést k trvalé přítomnosti uprchlíků na jejím území.¹⁰³

8.1.3.1 Problémy uprchlíků v neoficiálních táborech

Na území Bangladéše se kromě 28 000 uprchlíků, kteří mají oficiální status a jsou pod ochranou Organizace spojených národů, nachází nejméně dalších 200 000 až 300 000¹⁰⁴ Rohingyů, kteří jsou roztroušeni v provizorních táborech po okolí, příhraničních vesnicích nebo městských slumech (viz příloha číslo 9). Největší z neoficiálních táborů je v Kutupalongu, ve kterém na konci ledna 2010 žilo okolo 50 000¹⁰⁵ osob a jejich počet se stále zvyšuje. Tento tábor sousedí sice s oficiálním táborem spravovaným UNHCR, ale mezinárodní organizace mohou poskytovat jídlo pouze uprchlíkům v oficiálním táboře.¹⁰⁶ Aby se mohly starat i o ostatní, musely by získat povolení od vlády, ta to ale striktně odmítá. Vláda neumožnila registraci nově příchozích od roku 1993 a uprchlíky v neoficiálních táborech považuje za nelegální migranty. Stát Bangladéš je jedním z nejchudších států světa (na pořadí států podle HDI zaujímá 146 pozici ze 182¹⁰⁷) a jeho jihovýchodní část, kde se zdržuje většina Rohingyů, patří mezi nejméně rozvinuté oblasti. Více než 44 procent populace v tomto regionu je vystaveno extrémní chudobě a jejich denní příjem jim sotva stačí na zabezpečení jejich základních potřeb.¹⁰⁸ Vláda proto nechce poskytovat žádnou podporu uprchlíkům i z toho důvodu, že má obavy, aby nevznikaly další sociální rozpěře (uprchlíci v oficiálním táboře jsou na tom v některých ohledech lépe než místní).

¹⁰² UNHCR: 2010

¹⁰³ PHIRI, P, P: 2008

¹⁰⁴ LEWA, C: 2010

¹⁰⁵ UNHCR: 2010

¹⁰⁶ UNHCR: 2010

¹⁰⁷ Human Development Report:2009

¹⁰⁸ HAQUE, N:2009

V přelidněných provizorních táborech panují velmi špatné hygienické podmínky, ve kterých se velmi dobře šíří nemoci dýchacího ústrojí a kožní onemocnění. Průjem je běžnou záležitostí a většina dětí trpí podvýživou. Hodně obyvatel kempů ale trpí i psychickými problémy jako je stres a posttraumatické stavy. I přesto se většina z nich zpátky do Myanmaru nechystá.¹⁰⁹ I když v Bangladéši žijí bez jakékoliv podpory a pomoci, mnozí z nich tvrdí, že alespoň nemusí žít v takovém strachu, jakému museli čelit v zemi s vojenským režimem.

8.1.3.2 Problémy Rohingyů zatčených za ilegální překročení hranice

Několik stovek Rohingyů je stále v bangladéšských věznicích za ilegální překročení hranice. Většina z nich na svůj rozsudek stále čeká, někdy i několik let. Někteří z nich již ukončili výkon trestu, ale protože je Barma nechce přijmout (tvrdí, že to nejsou její občané), nemohou být vyhoštěni a jsou umístěni ve "věznicích pro propuštěné".¹¹⁰ Stovky Rohingyů včetně žen a dětí bylo tak neformálně deportováno přes hranice. Přesná čísla nejsou k dispozici. Policie s deportacemi začala v roce 2007 a v následujících letech se jejich počet zvyšoval. Tyto tajné deportace odporují mezinárodnímu právu, kde se předpokládá, že stát nebude vracet uprchlíky nebo žadatele o azyl zpátky do země, kde jim hrozí nebezpečí.

Vzhledem k neutěšené situaci Rohingyů v Myanmaru i v Bangladéši se mnozí z nich pokoušejí uprchnout do zemí jihovýchodní Asie. Vyráží na malých přeplněných lodích, nebo si konstruují primitivní vory, se kterými se vydávají do vod oceánu.¹¹¹ Země, do kterých většinou doplují (Thajsko, Malajsie) je ale také považují za nelegální migranty a ne za uprchlíky.

¹⁰⁹ Medecins Sans Frontiers: 2009

¹¹⁰ LEWA, C: 2009

¹¹¹ PERILOUS, P: 2009

8.2 Sukcese státu na příkladu Etiopie a Eritreji

V roce 1991 skončila v Etiopii skoro 30 let trvající občanská válka. Diktatura Mangista Haile Mariama byla svržena a moci se chopila Etiopská lidová revoluční demokratická fronta, která dovolila Eritrejské lidově osvobozené frontě vypsat referendum o nezávislosti Eritreje. To se konalo 24. května 1993 a valná většina obyvatel se v něm vyslovila pro samostatný Eritrejský stát. Ale otázka statusu, jaký by měly mít osoby eritrejského původu, které se rozhodly zůstat v Etiopii, zůstala nevyřešena.¹¹²

V referendu které pořádala prozatímní eritrejská vláda (Provisional Government of Eritrea)^{113 114} ve spolupráci s misí Organizace spojených národů UNOVER, mohli hlasovat všichni, kteří měli nárok na občanství Eritreje. Tento nárok měli ti, kteří se narodili na území Eritreje nebo ho mohly získat osoby, které o něj požádaly v rámci procesu naturalizace. O občanství projevilo zájem hodně osob, nejenom z Eritreje, ale i z Etiopie a jiných států. Tito lidé pak získali identifikační karty, se kterými se mohli zúčastnit referenda.¹¹⁵ To, že získali identifikační karty pro hlasování v referendu jim ale nezaručovalo automatický zisk eritrejského občanství.

Počáteční dobré vztahy mezi oběma státy se postupně začaly zhoršovat. Vleklé spory o některá města, nejasnosti v otázkách měny a problémy nevyjasněných hranic vedly k rozpoutání válečného konfliktu, který začal v roce 1998 a skončil v roce 2000. Během této války Etiopie zbavila občanství všechny osoby eritrejského původu, jejichž počet se odhadoval mezi 120 000 až 500 000. 75 000 z nich vláda vyhostila s tvrzením, že jsou bezpečnostním rizikem pro stát (mezi těmito lidmi byly i vlivné osobnosti, jako politici, umělci nebo novináři). Etiopská vláda začala považovat všechny osoby, které se registrovaly k referendu o nezávislosti Eritreje, za občany Eritreje. Všechny osoby, na které se vztahovalo vyhostění, byly předvolány na policejní stanice, kde jim byly zničeny jejich identifikační dokumenty. Stejně tak jim byl zabaven majetek a zrušeno

¹¹² MOJDL, L:2005

¹¹³ Vznikla v roce 1991 na základě dohod s Etiopií

¹¹⁴ A service of the Bureau of Consular Affairs U.S. Department of State

¹¹⁵ KATHERINE S. a LYNCH M: 2009

povolení podnikat. Mnozí z těch, kteří zůstali v Etiopii, byli vyslýcháni, bití, znásilněni nebo obviněni ze špionáže pro Eritreu. Podobný scénář se opakoval i na druhé straně hranice, kde Eritrea vyhostila 75 000 Etiopanů žijících a pracujících na jejím území. Většina z nich ale stále měla občanství Etiopie.¹¹⁶

I dnes, několik let po skončení války, zůstává situace vyhrocená a oba státy stále udržují své početné armády kolem hranice. Etiopská vláda dodnes neuznala většinu osob, které se zúčastnily referenda nárok na občanství, a to i vzhledem k tomu, že v době jeho konání nikdo netušil, že pokud se zaregistruje k hlasování, nárok na etiopské občanství ztratí.¹¹⁷ Tyto osoby jsou dnes osobami *de jure* bez státní příslušnosti.

Etiopie sice není signatářem dohod z roku 1954 a 1961, ale podepsala například Mezinárodní úmluvu o odstranění všech forem rasové diskriminace, Úmluvu o právech dítěte, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Africkou chartu pro práva a blaho dítěte. Otázku občanství v etiopském právním řádu určuje ústava z roku 1994 a Prohlášení o etiopském občanství (Ethiopian Nationality Proclamation) z roku 2003, které ale například nepřiznává etiopskou státní příslušnost dětem, které po narození jinou státní příslušnosti nezískají, což je v rozporu s Úmluvou o právech dítěte, podle které stát má udělit občanství nově narozenému dítěti, které by jinak zůstalo bez občanství¹¹⁸, kterou Etiopie také podepsala.

Díky výše zmíněnému Prohlášení o etiopském občanství (Ethiopian Nationality Proclamation) vydanému v roce 2003, se pro osoby z Eritreje žijící v Etiopii naskytla nová příležitost na získání občanství. Tato právní úprava by jim měla zaručit znovunabytí etiopského občanství, o které přišli během válečného konfliktu. Dokument ale požaduje, aby se každý žadatel o občanství prokázal dokladem, ve kterém se svého předchozího občanství vzdá (Etiopie neumožňuje vlastnictví dvou občanství), nebo prokázal, že se jedná o osobu bez státní příslušnosti. Komplikace však působí to, že Etiopie považuje osoby, které se zaregistrovaly v referendu za eritrejské občany a požaduje po nich, aby se prokázaly dokladem, že se vzdávají svého původního

¹¹⁶ KATHERINE S. a LYNCH M: 2009

¹¹⁷ Open Society Justice Initiative: 2009

¹¹⁸ KATHERINE S. a LYNCH M: 2009

občanství.¹¹⁹ Eritrea je ovšem také za své občany nepovažuje a proto nemohou žádné takové prohlášení od eritrejských úřadů získat.

I přes „administrativní“ překážky se některým jejich původní etiopské občanství podaří znovu získat, i když na něj většinou čekají několik let. Navzdory tomu stále většina Eritrejců z obavy pronásledování svůj původ skrývá a má problémy získat zaměstnání. Statut těchto osob by se tak dal klasifikovat jako *de facto* bez státního občanství. V obou zemích se stále nachází hodně rozdělených rodin ze smíšených partnerství, ze kterých byl nucen jeden z partnerů uprchnout na druhou stranu hranice. Kvůli napjatým vztahům mezi státy neexistuje možnost mezi těmito státy cestovat a nefunguje ani telefonické spojení.¹²⁰ Mnoho lidí tak stále nemůže navštívit své příbuzné nebo jejich hroby na opačné straně hranic.

Podle Open Justice Initiative¹²¹ by etiopská vláda měla přidělovat občanství na základě toho, zda osoba má nebo nemá občanství jiného státu a nikoliv na základě účasti v referendu z roku 1993 a pozměnit své zákony tak, aby odpovídaly mezinárodním smlouvám, které schválila.

8.3 Problematika diskriminace na příkladě Kuvajtu

Výraz Bidun je slovo, které se v arabštině znamená osoba bez občanství. Proto jsou takto v literatuře souhrnně označovány beduínské kmeny z oblasti arabského poloostrova, jež nemají státní příslušnost. Jejich počet je odhadován asi na 500 000,¹²² z čehož největší skupina z nich žije v Kuvajtu a to i navzdory tomu, že jich během irácké invaze do Kuvajtu v roce 1991 více než 100 tisíc uteklo do okolních států a kuvajtská vláda odmítla jejich návrat zpět s odůvodněním, že nemají ani pasy ani víza, která by je opravňovala ke vstupu do země¹²³, jak požaduje zákon.

¹¹⁹ Open Society Justice Initiative: 2009

¹²⁰ SOUTHWICK: 2009

¹²¹ Open Society Justice Initiative: 2009

¹²² KATHERINE S. a LYNCH M: 2009

¹²³ Hunam Rights, Watch: 2000

Dnes jich žije v Kuvajtu něco mezi 80 až 140 tisíci.¹²⁴ Jedná se o potomky beduínských kmenů, kteří dříve volně putovaly přes hranice regionem a jejichž předci si například i z důvodů ngramotnosti včas neuvědomily důležitost získání občanství. Díky jejich kočovnému způsobu života nemohou (stejně jako například nomádi v jiných částech světa) prokázat svou stálou přítomnost na konkrétním území¹²⁵ a proto nemají na občanství nárok.

Podle kuvajtského zákona o občanství z roku 1959 má nárok na kuvajtské státní příslušnost každá osoba, která na jeho území prokazatelně sídlila pře rokem 1920. Na základě toho asi jedna třetina obyvatel dostala plné občanství, druhá třetina musela projít procesem naturalizace a poslední třetina byli právě Biduni, kteří občanství nedostali. Od té doby byl tento zákon čtrnáctkrát novelizován, přičemž ve většině případů se přístup k občanství ještě zpřísnil. Například zákon z roku 1959 zaručuje právo na občanství dítěti, jehož kuvajtská matka (má občanství Kuvajtu) splňuje alespoň jedno z těchto kritérií: otec je neznámý, otcovství dítěte nelze určit, občanství otce je neznámé nebo je otec bez občanství. Když byl zákon v roce 1980 novelizován, poslední dvě výjimky (neznámé občanství a osoba bez občanství) byly opomenuty. Do poloviny osmdesátých let měli Biduni stejná práva jako ostatní občané Kuvajtu (s výjimkou volebního práva), to se ale změnilo po roce 1985, kdy byli propuštěni ze zaměstnání v armádě a policii, a jejich dětem bylo zakázáno chodit do státních škol. Ve statistikách se už od roku 1988 neobjevují jako obyvatelé Kuvajtu, ale jako cizinci.¹²⁶ Po válce s Irákem byli někteří z nich obviněni z kolaborace a jejich životní situace se ještě zhoršila.¹²⁷ V roce 2000 parlamentem prošel nový zákon, který vytváří novou proceduru pro získání občanství pro Biduny, na jehož konci se osoba mohla podrobit testům DNA¹²⁸, podle kterých by se mělo zjistit, zda se jedná o potomky beduínů či nikoliv.

Občanství se v Kuvajtu získává po otci, nikoliv po matce. Pokud je matka dítěte kuvajtská občanka a otec Bidun (bez občanství), jejich dítě je také Bidun (bez občanství).

¹²⁴ KATHERINE S. a LYNCH M: 2009

¹²⁵ Refugees International: 2007

¹²⁶ Human Right, Watch: 2000

¹²⁷ Refugees International: 2007

¹²⁸ UNHCR: 2000

Teoreticky podle kuvajtských zákonů tak může pouze rozvedená nebo ovdovělá žena získat občanství pro své děti, pokud je její manžel bez občanství. Takováto situace může vést k rozvodům, které se budou konat pouze za účelem zisku občanství pro své děti.¹²⁹ Problém dětí bývalých nomádů začíná už od narození. Dítě nezíská rodný list, který ho opravňuje navštěvovat státní školy. Vzhledem k problému najít zaměstnání, hledají Biduni uplatnění v šedé ekonomice, živí se drobným prodejem a žebráním na ulicích nebo tím, že darují krev či orgány. Někteří z nich byli nuceně vyhoštěni a jiným vyhoštění hrozí, protože podle Zákona o pobytu cizinců (Alien Residence Law 17/1957),¹³⁰ může být vyhoštěna každá osoba, pokud je to ve veřejném zájmu, v zájmu národní bezpečnosti nebo v zájmu všeobecného zachování mravů. Proti tomuto vyhoštění není možnost se soudně bránit.

Pro řešení celého problému nyní chybí dostatečná politická vůle v parlamentu a situace se za poslední roky prakticky nezměnila. Pokud by kuvajtská vláda poskytla občanství takto velkému počtu lidí, hrozilo by, že se celý štědrý státní sociální systém zhroutí (kuvajtské občanství má asi 1,1 miliónu osob, pokud by se toto číslo mělo najednou rozšířit o 80-140 tisíc,¹³¹ mohlo by to znamenat velkou zátěž pro státní rozpočet). Někteří Biduni kočovali na území Kuvajtu po generace, ale jak tvrdí vláda, někteří z nich přišli do země až v šedesátých a sedmdesátých letech, během ropného boomu a ve skutečnosti se jedná o příslušníky jiných států, kteří chtějí pouze získat kuvajtské občanství

8.4 Administrativní problémy spojené se ziskem občanství na příkladu horských etnik Thajska

Thajsko je zemí s největším předpokládaným počtem lidí bez občanství na světě. Žije jich tu odhadem na 2 až 3,5 milionu¹³². Jedná se především o ilegální migranty z okolních zemí, uprchlíky z Myanmaru a obyvatele horských etnických skupin. Počet

¹²⁹ KATHERINE S. a LYNCH M: 2009

¹³⁰ Human Rights Watch: 2000

¹³¹ Travel.State.Gov: 2010

¹³² KATHERINE S. a LYNCH M: 2009

příslušníků thajských horských kmenů, kteří žijí při severní hranici státu, se odhaduje mezi 600 000 až 1 000 000 osob.¹³³ Tito lidé se řadí mezi velkou spoustu různých etnik, ale thajská vláda z nich oficiálně uznává jen devět: "Karen, Yao, Muser, Lisu, Mong, Akha, Thin, Lua a Khamu." Příslušníci těchto etnik nejsou bez občanství z důvodu sukcese státu, nečelí žádné diskriminaci ze strany vlády a i v otázce práva je thajská legislativa až na některé výjimky na poměrně dobré úrovni. To, co je zde nejpalčivějším problémem, jsou překážky administrativního a organizačního rázu. Už pouze získání osvědčení o narození, které je důležitým dokumentem pro obdržení rodného listu, jež je zase nezbytný pro získání občanství, může provázet mnoho komplikací. Celý proces obvykle trvá několik let a je provázen složitou administrativou, jež vytváří vhodné prostředí pro korupci. Proto, ale i z jiných důvodů stále více než polovina obyvatel těchto horských kmenů nemá občanství.¹³⁴

Thajské občanství lze získat narozením podle původu (*jus sanguinis*), nebo naturalizací.

8.4.1 Občanství podle původu

Podle thajského zákona o občanství (Thailand's Nationality Act) z 21. července 1965¹³⁵ získá každá osoba thajskou státní příslušnost, pokud ji mají i oba její rodiče. Stejně tak narozená osoba obdrží občanství státu, pokud se narodí v manželství, kde alespoň jeden z rodičů je thajským občanem. Občanství ale nezískají nově narozené děti, jejichž rodiče mají pouze některou z forem pobytového statutu, nebo jsou potomky migrantů z jiných zemí.¹³⁶ Ale i pokud se dítě narodí thajským rodičům na thajském území, mohou získání občanství provázet komplikace.

Každá žádost o občanství musí být předložena místnímu úředníkovi k potvrzení. K tomu je zapotřebí osvědčení o narození a rodný list žadatele. Osvědčení o narození by sice v Thajsku měla získat každá osoba, která se narodí na jejím území, ale u rodin dětí

¹³³ Vital Voices Global Partnership: 2007

¹³⁴ Vital Voices Global Partnership: 2007

¹³⁵ Thailand's Nationality Act

¹³⁶ Vital Voices Global Partnership: 2007

migrantů a mezi horskými kmeny často převládne strach z úřadů a neznalost, a proto svoje dítě nezaregistrují. Ilegální migranti také často stojí před rozhodnutím, jestli dítě registrovat a tím zároveň riskovat, že se prozradí místním úřadům a bude jim hrozit vyhoštění.¹³⁷ Pokud se dítě narodí v nemocničním zařízení, upozornění o jeho narození pošlou úřadům zdravotníci, pokud se dítě narodí doma, otec nebo matka dítěte podají tuto zprávu místním úřadům. Osvědčení o narození má tedy v Thajsku právo dostat každá osoba. Jinak je tomu ale již při udělování rodného listu, který je klíčovým dokumentem pro určení, zdali je osoba thajským občanem nebo ne.¹³⁸ To může selhat například v případě, když dítě nevlastní nebo nemá správně vyplněné osvědčení o narození, nebo pokud rodiče nevlastní příslušné doklady, které by prokazovaly jejich totožnost.

Thajský zákon o registraci obyvatel (Act for Registrarion of Inhabitants) z roku 1991¹³⁹ říká, že po narození mohou být registrovány pouze osoby, které mají nějakou formu povolení k pobytu na území Thajska. Podle interpretace thajského ministra vnitra z roku 2002 má dítě právo získat rodný list:

- pokud alespoň jeden z jeho rodičů má thajské občanství
- pokud mají rodiče dítěte trvalý pobyt na území Thajska
- pokud mají rodiče dítěte povolení k dočasnému pobytu (například mají víza)
- pokud jsou rodiče dítěte imigranti, kteří dostali nějakou formu povolení k dočasnému pobytu, jako jsou:
 - příslušníci etnických skupin, kteří obdrželi identifikační karty
 - ilegální migranti z Barmy, Laosu a Kambodže registrovaní na Ministerstvu vnitra
 - osoby z Barmy se statutem uprchlíka uznaného UNHCR

Naopak právo na rodný list v Thajsku nemají osoby:

¹³⁷ Burma Peace Foundation: 2006

¹³⁸ Burma Peace Foundation: 2006

¹³⁹ tamtéž

- jejichž rodiče jsou ilegální imigranti, nebo Thajci bez dokumentů (osoby, které tvrdí že jsou thajskými občany, ale oficiálně jim nebylo přiděleno thajské občanství)
- jejichž rodiče jsou nelegální imigranti z Barmy, registrovaní na Ministerstvu vnitra, kteří dostali povolení k dočasnému pobytu z humanitárních důvodů, a mohou zůstat v devíti oficiálních kempech podél thajsko- barmské hranice.¹⁴⁰

Takováto interpretace je sice v rozporu se článkem 7 Úmluvy o právech dítěte, jejíž je Thajsko signatářem¹⁴¹ a který říká, že by každé dítě mělo po narození dostat občanství státu, na jehož území se narodí, pokud hrozí, že by jinak zůstalo bez státní příslušnosti, ale při podpisu této úmluvy si Thajsko vynutilo výjimku, podle které se bude v tomto bodě řídit svojí vlastní legislativou.

Souhrnně by se problémy spojené z registrací nebo získáním státního občanství daly shrnout do pěti bodů (vládní interpretace):¹⁴²

- Nedostatek politické vůle a bezpečnostní rizika pro stát
- Slabé porozumění legislativě a její špatná implementace na lokální i národní úrovni
- Nedostatečné povědomí o povinnosti a důležitosti registrovat nově narozené děti
- Rodiče bez dokladů
- Nedostatečný příjem chudých lidí na to, aby si mohli dovolit cestovat do někdy vzdálených registračních center.¹⁴³

8.4.2 Občanství získané naturalizací

Pro získání thajského občanství procesem naturalizace si zákon klade několik podmínek. Osoba, která o něj žádá, musí být plnoletá, dobrého charakteru, provádějící výdělečnou činnost, pobývá na území státu po dobu nejméně pěti let a ovládá thajský jazyk.¹⁴⁴ Žádost o občanství musí osoby podat na místním úřadě. Místí úředníci ale zneužívají svého postavení a často záleží pouze na jejich libovůli, jestli žádost přijmou či

¹⁴⁰ Burma Peace Foundation: 2006

¹⁴¹ Convention on the Right of the Child, Reservation- Thailand

¹⁴² Burma Peace Foundation: 2006

¹⁴³ Burma Peace Foundation: 2006

¹⁴⁴ Thailand's Nationality Act

nikoliv.. Někteří se kvůli složitému systému bojí přijímat přihlášky k občanství, protože mají strach, že by mohli přijít o své pracovní místo nebo být penalizováni za chyby, které by mohli při procesu schvalování udělat. Častým problémem je také korupce, kdy někteří úředníci domorodcům vyhrožují, že pokud nezaplatí úplatek, budou vyhoštěni. Podle místních zdrojů, si ale osoby, které mají dostatek peněz, mohou snadno občanství za úplatek koupit.¹⁴⁵ I pokud se osoba dostane do procesu schvalování své žádosti, většinou trvá několik let, než obdrží občanství. Schvalování má na starosti nedostačující počet úředníků a žádost musí projít složitým systémem mezi jednotlivými úřady, který je spojen s řadou vyhlášek a nařízení. Nezřídka se stává, že je žádost nakonec zamítnuta.

Existuje i celá řada jiných záležitostí, které jsou překážkami při urychlování procesu získávání státní příslušnosti, jako jsou problémy při cenzech, nedostatečná komunikace a jazyková bariéra. Tak například v prvním sčítání lidu v roce 1956 nebylo horské obyvatelstvo etnických menšin vůbec zařazeno do sčítání. Cenzus z roku 1985 je klasifikoval jako obyvatele narozené v Thajsku, ale v následujícím cenzu byli vedeni jako osoby barmského původu. Dalším problémem je komunikace. Mnoho lidí v horských vesnicích nemluví thajsky a vládní úředníci zase neovládají domorodé jazyky, proto často dochází ke vzájemnému nedorozumění.

8.4.3 Ostatní problémy

Příslušníci thajských horských kmenů se samozřejmě potýkají se stejnými problémy jako lidé bez občanství v jiných částech světa. Nemohou oficiálně vstoupit do manželství, vlastnit půdu, pracovat, mají omezený přístup ke vzdělání, zdravotní péči a nemohou svobodně cestovat. Thajsko je také zemí, která se potýká s vážným problémem obchodu s lidmi.¹⁴⁶ I když země podepsala několik mezinárodních regionálních dohod (na rozdíl od mezinárodních dohod, které se zabývají otázkou osob bez občanství) věnujících se této problematice, stále se nedaří tomuto problému úspěšně čelit.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Vital Voices Global Partnership: 2007

¹⁴⁶ Vital Voices Global Partnership: 2007

¹⁴⁷ Burma Peace Foundation: 2006

Obzvláště zranitelnou skupinou, které hrozí, že padnou do rukou překupníků, jsou ženy a dívky bez občanství, většinou pocházející právě z horských oblastí.

Nicméně za posledních 15 let je vidět, že se situace pomalu zlepšuje. Do oblasti mají přístup nevládní organizace a vláda se pomalu snaží zavádět programy na spolupráci s horskými kmeny, stejně tak jako jsou vidět úspěchy při boji proti překupníkům s lidmi.

9 Závěr

I když se pomalu zvyšuje povědomí o problémech osob bez občanství i v zemích, které se problému dříve úplně vyhýbaly, situace stále zdaleka není ideální.

Řešení otázek spojené s problematikou lidí bez občanství a schválení mezinárodních smluv, které s touto problematikou souvisejí, bude v příštích několika letech důležitým úkolem pro mnoho zemí světa. Úmluvu z roku 1954 schválilo stále jen 65 států a úmluvu z roku 1961, která je stěžejním dokumentem při snižování osob bez státní příslušnosti pouze 37 států. Mezi státy, jenž tyto smlouvy podepsaly, navíc převažují ty, které s problematikou osob bez státní příslušnosti nemají vážnější problém. Důležitou roli mohou sehrát i regionální uskupení, která by měla vytvářet úmluvy, které se věnují této problematice a dbát na to, aby státy smlouvy v co největší míře ratifikovaly. Pouhým podepsáním smlouvy se ale problém neřeší. Pokud se stát rozhodne udělit občanství osobám na základě nově podepsané dohody, je nezbytné uspořádat dobře řízenou registrační kampaň, aby bylo zaručeno, že občanství dostanou všichni ti, kdo na něj mají nárok.

Dalším problémem, se kterým se budeme muset v následujících letech vypořádat, je problematika neregistrovaných dětí. Podle dětského fondu Unicef se na světě stále rodí 36 %¹⁴⁸ dětí bez registrace. Přitom právě ta je jednou nejdůležitějších podmínek pro získání občanství. Pokud v dospělosti osoba postrádá jakýkoliv doklad o svém místě narození a svém původu (kdo jsou jeho otec a matka), je pro něj velmi těžké prokázat, že

¹⁴⁸ UNICEF: 2006

má nárok na občanství v příslušné zemi. Přitom především osoba, která o občanství žádá, by měla předložit co nejvíce důkazů, které její tvrzení dokazují.

Neméně důležitou výzvou jsou analýzy a statistiky o osobách bez občanství. I když se UNHCR soustavně snaží shromažďovat data od roku 2004, stále nemáme k dispozici spolehlivá data a celkový počet osob bez občanství se tak dá spíše jen odhadovat. Zde je řada na státech, aby začlenily osoby bez občanství do svých censů a poskytovaly svá data i mezinárodním agenturám a nevládním organizacím.

Nejdůležitější není získání identifikační karty, kterou lze prokázat svou příslušnost, ale skutečný přístup k jednotlivým právům. Pokud restrikce například ze strany státu nebo místní zprávy přetrvávají, osoba se stává *de facto* bez státní příslušnosti a na její možnosti uplatňovat své práva se nic nemění.

Dílčí úspěchy, kterých bylo během několika let dosaženo, však ukazují, že systematická snaha a vynaložené úsilí při řešení tohoto problému nebyly zbytečné a má smysl v nich dále pokračovat.

10 Shrnutí

Práce usiluje o poskytnutí komplexního pohledu na otázku lidí bez státní příslušnosti a jejich postavení v současném světě. Ve svém úvodu se krátce věnuje definici osob bez občanství, aktivitám UNHCR a statistikám, které tato agentura o problematice poskytuje. V první části věnuje pozornost rozboru nejdůležitějších mezinárodních smluv, úvodu do právní problematiky, rozboru příčin ztráty občanství a klasifikaci příčin, jak může ke ztrátě dojít. Druhá část se pak zabývá rozbohem těchto příčin na příkladu Rohingyů v Myanmaru, horských kmenů v Thajsku, potomků beduinů v Kuvajtu a osob bez občanství v Etiopii.

Klíčová slova: osoby bez občanství, bezdomovci, apolité, osoby bez státní příslušnosti, Biduni, Rohingyové,

Summary

This thesis aims to provide a more complex view of the issue of citizenship and its role in the contemporary world. The introduction dedicates briefly to the definition of the people without citizenship, activities of UNHCR and the statistics that this agency provides. The first part pays attention to the analysis of the most important international treaties, introduction to the problems of law, analysis of the reasons of the losses of citizenship and the classification of these reasons. The second part analyses these reasons and gives as the examples the Rohingya in Myanmar, the mountain tribes in Thailand, the descendants of the Bedouins in Kuwait and the stateless people in Ethiopia.

Key words: stateless, statelessness, without citizenship, Rohingya, Bidun, Thai citizenship, Eritrean citizenship,

11 Seznam použité literatury

A service of the Bureau of Consular Affairs U.S. Department of State, *Travel.State.gov* [online]. [cit. 27-07-2010]. Dostupné z <
http://travel.state.gov/travel/cis_pa_tw/cis/cis_944.html>.

ACHIRON Marilyn, *Nationality and Statelessness A Handbook for Parliamentarians*, UNHCR [online]. 2005 [cit. 15-06-2010]. Dostupné z
<http://www.ipu.org/PDF/publications/nationality_en.pdf>. ISBN 92-9142-262-2 (IPU)

Aljazeera.net, *Rohingya 'crackdown' in Bangladesh*, [online]. Únor 2010, [cit. 24-04-2010]. Dostupné z <
<http://english.aljazeera.net/news/asia/2010/02/20102185194229798.html>>.

AMAN, Ullah, *Are we the people of Burma subjects or citizens?*, Arakan [online]. Prosinec 2009, [cit. 21-04-2010]. Dostupné z <
<http://www.scribd.com/doc/26777872/Mag-Arakan-Dec09-Standard> >. Vol.1, No. 12

BLITZ. K. Brand, *Statelessness protection and equality*, Refugees Studies Centre, Oxford Department of International Development, University of Oxford, [online]. 2009, [cit. 19-07-2010]. Dostupné z <
www.rsc.ox.ac.uk/PDFs/RSCPB3-Statelessness.pdf>.

Burma Peace Foundation, *Submission to the Human Rights Committee regarding Article 24 of the ICCPR*, [online]. 2006 [cit. 25-07-2010]. Dostupné z <
<http://www.burmalibrary.org/docs6/BPFSubmission-ICCPR-Birth-registration.pdf> >.

Burmese Rohingya Association in Japan, *The Situation Of Rohingyas In Arakan-Burma (Myanmar)*. (BRAJ) [online]. 06-10-2006 [cit. 21-04-2010]. Dostupné z
<http://www.rohingya.org/index.php?option=com_content&task=view&id=70&Itemid=27 >.

Central Statistical organization, [online]. 1998 [cit. 21-04-2010]. Dostupné z
<<http://www.csostat.gov.mm/sitemyan1.asp?p=pop> >.

Evropská úmluva o státním občanství, Rada Evropy, [online]. [cit. 3-06-2010]. Dostupné z
<<http://www.helcom.cz/download/integrace/012euobc.pdf>>.

GORIS, Indira. *Statelessness: what it is and why it matter*, Forced Migration Review, Duben 2009, No. 32, University of Oxford

HABIB, Siddiqui a Dr. ROWLEY, Nora. *Rohingya Humanitarian Crisis in Bangladesh*, Burma News International [online]. Duben 2010 [cit. 15-04-2010] Dostupné z <<http://www.bnionline.net/news/kaladan/8319--rohingya-humanitarian-crisis-in-bangladesh.html>>.

HAQUE, Nicolas. *Rohingya forced to build fence*, Aljazeera.net [online]. 2009, [cit. 12-04-2010]. Dostupné z <<http://english.aljazeera.net/focus/2009/10/2009102764429637851.html>>.

Human Development Report 2009- Bangladesh, [online]. 2009, [cit. 2009-03-20]. Dostupné z <http://hdrstats.undp.org/en/countries/country_fact_sheets/cty_fs_BGD.html>.

Hunam Rights, Watch, *Discrimination based on origin and status: the bidun*, [online]. 2000, [cit. 25-07-2010]. Dostupné z <<http://www.hrw.org/reports/2000/kuwait/kuwait-04.htm>>.

International Committee of the Red Cross, *Convention on the Right of the Child, Reservation- Thailand*, [online]. [cit. 25-07-2010]. Dostupné z <http://www.humantrafficking.org/uploads/publications/Vital_Voices_Stateless_and_Vulnerable_to_Human_Trafficking_in_Thailand.pdf>.

KATHERINE, Southwick. J.D. a LYNCH, M. Ph.D. Rowley. *A Progress report and global survey on statelessness*. REFUGEES INTERNATIONAL, Květen 2009

KOPAL Vladimír, *Mezinárodní právo veřejné*, Mezinárodní právo veřejné na ZCU, [online]. 2008, [cit. 15-06-2010]. Dostupné z <<http://www.najmo.cz/stranka/mezinarodni-pravo-verejne->>>.

LEWA, Chris. *Issues to be raised concerning the situation of rohingya children in myanmar (burma)*, Forum-asia, [online]. 2003, [cit. 27-04-2010]. Dostupné z <http://www.crin.org/docs/resources/treaties/crc.36/myanmar_ForumAsia_ngo_report.pdf>.

LEWA, Chris. *North Arakan: an open prison for the Rohingya in Burma*, Forced Migration Review, Duben 2009, No. 32, University of Oxford

LEWA, Chris. *Unregistered Rohingya refugees in Bangladesh: Crackdown, forced displacement and hunger*, The Arakan Project, Únor 2010

MANLY, Mark. *UNHCR and responses to statelessness*, Forced Migration Review, Duben 2009, No. 32, University of Oxford

Medecins Sans Frontiers *A life of fear with no refuge: the Rohingya's struggle for survival and dignity*, , [online].Únor 2009 [cit. 26-04-2010]. Dostupné z <http://www.msf.org/msfinternational/invoke.cfm?objectid=A7CE2826-15C5-F00A-25A70BD8C9FF5549&component=toolkit.article&method=full_html >.

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, United Nations, [online]. [cit. 20-06-2010]. Dostupné z <<http://www.helcom.cz/view.php?cislocclanku=2004112305> >.

MOHAMMED, Ali. Chowdhury. *The advent of Islam in Arakan and the Rohingyas*. Arakan Historical Society [online]. [cit. 21-04-2010]. Dostupné z <http://www.rohingya.org/index.php?option=com_content&task=view&id=83&Itemid=33>.

MOJDL Lubor, *Etiopie - stručná historie států*
Libri 2005, ISBN: 80-7277-221, 135s.

NYI, Nyi. Kyaw, *Rohingya Muslims: Myanmar's Forgotten People*. S Rajaratnam School of international studies, 20-04-2010, RSIS Commentaries, No. 12

Open Society Justice Initiative, *Yean and Bosico v. Dominican Republic*, [online]. 2005, [cit. 20-07-2010]. Dostupné z <<http://www.soros.org/initiatives/justice/litigation/yea>>.

Open Society Justice Initiative *Discrimination and Access to Nationality*, [online]. 2009, [cit. 20-07-2010]. Dostupné z <http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session6/ET/OSJI_ETH_UPR_S06_2009.pdf>.

PERILOUS, Plight. *Plight Burma's Rohingya Take to the Seas*. Humans Rights Watch Květen 2009. [cit. 18-04-2010]. Vol.4, No.1

PHIRI, Pia Prytz. *Rohingyas and refugee status in Bangladesh*, Forced Migration Review, Duben 2008, No. 30, University of Oxford

Refugees International, *Kuwait: State of Exclusion*, , [online]. 2007, [cit. 27-07-2010]. Dostupné z <<http://www.refugeesinternational.org/policy/field-report/kuwait-state-exclusion>>.

Refugees International, *Statement on the Treatment of Rohingya and Bangladeshi 'Boat People' in Asia*, [online].Červenec 2009 [cit. 2009-03-20]. Dostupné z <<http://www.refintl.org/policy/letter/statement-treatment-rohingya-and-bangladeshi-boat-people-asia> >.

SOUTHWICK, *Ethiopia-Eritrea: statelessness and state succession*, Forced Migration Review, Duben 2009, No. 32, University of Oxford

SU, Ahamed. *An analysis on the current situation of northern arakan*, Arakan [online]. Zář 2009, [cit. 21-04-2010]. Dostupné z <<http://www.scribd.com/doc/22196589/Arakan-September-2009>>. Vol.1, No. 9

Thailand's Nationality Act, Royal Thai Government [online]. [cit. 25-07-2010]. Dostupné z <http://www.burmalibrary.org/docs3/THAILAND's_Nationality_Act.htm>.

Úmluva o omezení případů bezdomovectví, United Nations, [online]. [cit. 5-06-2010]. Dostupné z <www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/1225/1225>.

Úmluva o právním postavení osob bez státní příslušnosti, United Nations [online]. [cit. 17-06-2010]. Dostupné z <www.helcom.cz/download/integrace/014uprisl.pdf>.

Úmluva o právním postavení uprchlíků, United Nations, [online]. [cit. 5-06-2010]. Dostupné z <www.unhcr.cz/basics_umluva.doc>.

UNHCR, *Bangladesh: Information on the Situation of Rohingya Refugees*. United States Bureau of Citizenship and Immigration Services [online]. 2001 [cit. 12-04-2010]. Dostupné z <<http://www.unhcr.org/refworld/country,,USCIS,,BGD,,3dec113,0.html>>.

UNHCR, *Bangladesh: Rohingya beaten, deported*, Radio Free Asia [online]. 2010 [cit. 09-04-2010]. Dostupné z <<http://www.unhcr.org/refworld/country,,,,MMR,,4b87905440,0.html>>.

UNHCR, *Bangladesh: Rohingya humanitarian crisis looms*, Integrated Regional Information Networks (IRIN) [online]. 2010 [cit. 09-04-2010]. Dostupné z <<http://www.unhcr.org/refworld/country,,,,BGD,,4b7e65171c,0.html>>.

UNHCR, *Case of the Yean and Bosico Children v. The Dominican Republic*, [online]. 2005, [cit. 20-07-2010]. Dostupné z <<http://www.unhcr.org/refworld/docid/44e497d94.html>>.

UNHCR, *Kuwait: Criteria and procedures for granting citizenship to bidoon through DNA testing*, [online]. 2000, [cit. 26-07-2010]. Dostupné z <<http://www.unhcr.org/refworld/topic,463af2212,492fb8b02,3ae6ad602c,0.html>>.

UNHCR *States Parties to the 1961 Convention on the Reduction of Statelessness*, [online]. [cit. 15-06-2010] Dostupné z < <http://www.unhcr.org/3bbb24d54.html>>.

UNHCR, *2009 Global Trends, Refugees, Asylum-seekers, Returnees, Internally Displaced and Stateless Persons*, [online]. 2009, [cit. 23-07-2010]. Dostupné z < <http://www.unhcr.cz/dokumenty/Global-Trends-2009.pdf>>.

UNHCR, *Statistical yearbook 2008, Trends in Displacement, Protection and Solutions*, [online]. 2009, [cit. 23-07-2010]. Dostupné z < <http://www.unhcr.org/4bcc5bb79.html>>.

United Nations, *Human rights experts call on myanmar to address discrimination against members of muslim minority in north rakhine state*, [online], Duben 2007 [cit. 26-04-2010]. Dostupné z < <http://www.unhchr.ch/hurricane/hurricane.nsf/0/F0ED9448671A73E6C12572B100553470?opendocument> >.

UNICEF *Child Protection Information Sheet*, [online]. 2006, [cit. 25-07-2010]. Dostupné z < http://www.unicef.org/protection/files/Birth_Registration.pdf>.

Vital Voice Global Partnership *Stateless and vulnerable to human trafficking in thailand*, [online]. 2007, [cit. 25-07-2010]. Dostupné z < http://www.humantrafficking.org/uploads/publications/Vital_Voices_Stateless_and_Vulnerable_to_Human_Trafficking_in_Thailand.pdf >.

Všeobecná deklarace lidských lidských práv, United Nations [online]. [cit. 13-06-2010] Dostupné z < <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>>.

YUNUS, Mohammad. *History of Arakan: past and present*. [online]. 1994, 184 s. [cit. 21-04-2010]. Dostupné z < http://www.rohingyatimes.org/index.php?option=com_content&view=article&id=209&Itemid=98>.

12 Přílohy

Seznam příloh:

Příloha 1: Seznam států, které ratifikovaly Úmluvu o právním postavení osob bez státní příslušnosti z roku 1954 (30. 7. 2010)

Příloha 2: Mapa států, které ratifikovaly Úmluvu o právním postavení osob bez státní příslušnosti z roku 1954

Příloha 3: Seznam států, které ratifikovaly Úmluvu o omezení případů bezdomovectví z roku 1961 (k 30. 7. 2010)

Příloha 4: Mapa států, které ratifikovaly Úmluvu o omezení případů bezdomovectví z roku 1961

Příloha 5: Seznam států, které ratifikovaly Evropskou úmluvu o státním občanství z roku 1997 (k 31. 7. 2010)

Příloha 6: Seznam států, které ratifikovaly Úmluvu o státním občanství vdaných žen z roku 1957 (k 31. 7. 2010)

Příloha 7: Mapa procentuelního zastoupení osob, o které se stará UNHCR

Příloha 8:

Příloha 9: Mapa oficiálních a neoficiálních uprchlických táborů při Bangladéšské hranici s Myanmarem

Příloha 1: Seznam států, které ratifikovaly Úmluvu o právním postavení osob bez státní příslušnosti z roku 1954 (30. 7. 2010)

Stát	Podpis	Ratifikace
Albánie		23. června 2003
Alžírsko		15. července 1964
Antigua a Barbuda		25. října 1988
Argentina		1. června 1972
Arménie		18. května 1994
Austrálie		13. prosince 1973
Rakousko		8. února 2008
Ázerbájdžán		16. srpna 1996
Barbados		6. března 1972
Belgie	28. září 1954	27. května 1960
Belize		14. září 2006
Bolívie		6. října 1983
Bosna a Hercegovina		1. září 1993
Botswana		25. února 1969
Brazílie	28. září 1954	13. srpna 1996
Čad		12. srpna 1999
Čína		
Kolumbie	30. prosince 1954	
Kostarika	28. září 1954	2. listopadu 1977
Chorvatsko		12. října 1992
Česká republika		19. července 2004
Dánsko	28. září 1954	17. leden 1956
Ekvádor	28. září 1954	2. října 1970
El Salvador	28. září 1954	
Fidži		12. června 1972
Finsko		10. října 1968
Francie	12. ledna 1955	8. března 1960
Německo	28. září 1954	26. října 1976

Řecko		4. listopadu 1975
Guatemala	28. září 1954	28. listopadu 2000
Guinea		21. března 1962
Svatý stolec	28. září 1954	
Honduras	28. září 1954	
Maďarsko		21. listopadu 2001
Irsko		17. prosince 1962
Izrael	1. října 1954	23. prosince 1958
Itálie	20. října 1954	3. prosince 1962
Kiribati		29. listopadu 1983
Lotyšsko		5. listopadu 1999
Lesotho		4. listopad 1974
Libérie		11. září 1964
Velká libyjská arabská socialistická džamáhírije		16. května 1989
Lichtenštejnsko	28. září 1954	25. září 2009
Litva		7. února 2000
Lucembursko	28. října 1955	27. června 1960
Madagaskar		20. února 1962
Malawi		7. října 2009
Mexiko		7. června 2000
Černá Hora		23. října 2006
Nizozemsko	28. září 1954	12. duben 1962
Norsko	28. září 1954	19. listopadu 1956
Filipíny	22. červen 1955	
Z Korejské republiky		22. srpna 1962
Rumunsko		27. leden 2006
Rwandě		4. října 2006
Senegal		21. září 2005
Srbsko		12. březen 2001
Slovensko		3. dubna 2000

Slovinsko		6. července 1992
Španělsko		12. května 1997
Sv. Vincent a Grenadiny		27. duben 1999
Svazijsko		16. listopadu 1999
Švédsko	28. září 1954	2. dubna 1965
Švýcarsko	28. září 1954	3. července 1972
Bývalá jugoslávská republika Makedonie		18. leden 1994
Trinidad a Tobago		11. dubna 1966
Tunisko		29. července 1969
Uganda		15. dubna 1965
Spojené království Velké Británie a Severního Irska	28. září 1954	16. dubna 1959
Uruguay		2. dubna 2004
Zambie		1. listopadu 1974
Zimbabwe		1. prosince 1998

Zdroj: United Nation Treaty collection

Příloha 2: Mapa států, které ratifikovaly Úmluvu o právním postavení osob bez státní příslušnosti z roku 1954

States Parties to the : 1954 Convention relating to the Status of Stateless Persons

As at 1st March 2006

The boundaries and names shown and the designations used on this map do not imply official endorsement or acceptance by the United Nations.

Printed: 14 March 2006

Email: mapping@unhcr.org

FICSS in DOS

Field Information and Coordination Support Section
Division of Operational Services

Zdroj: UNHCR:2006 2

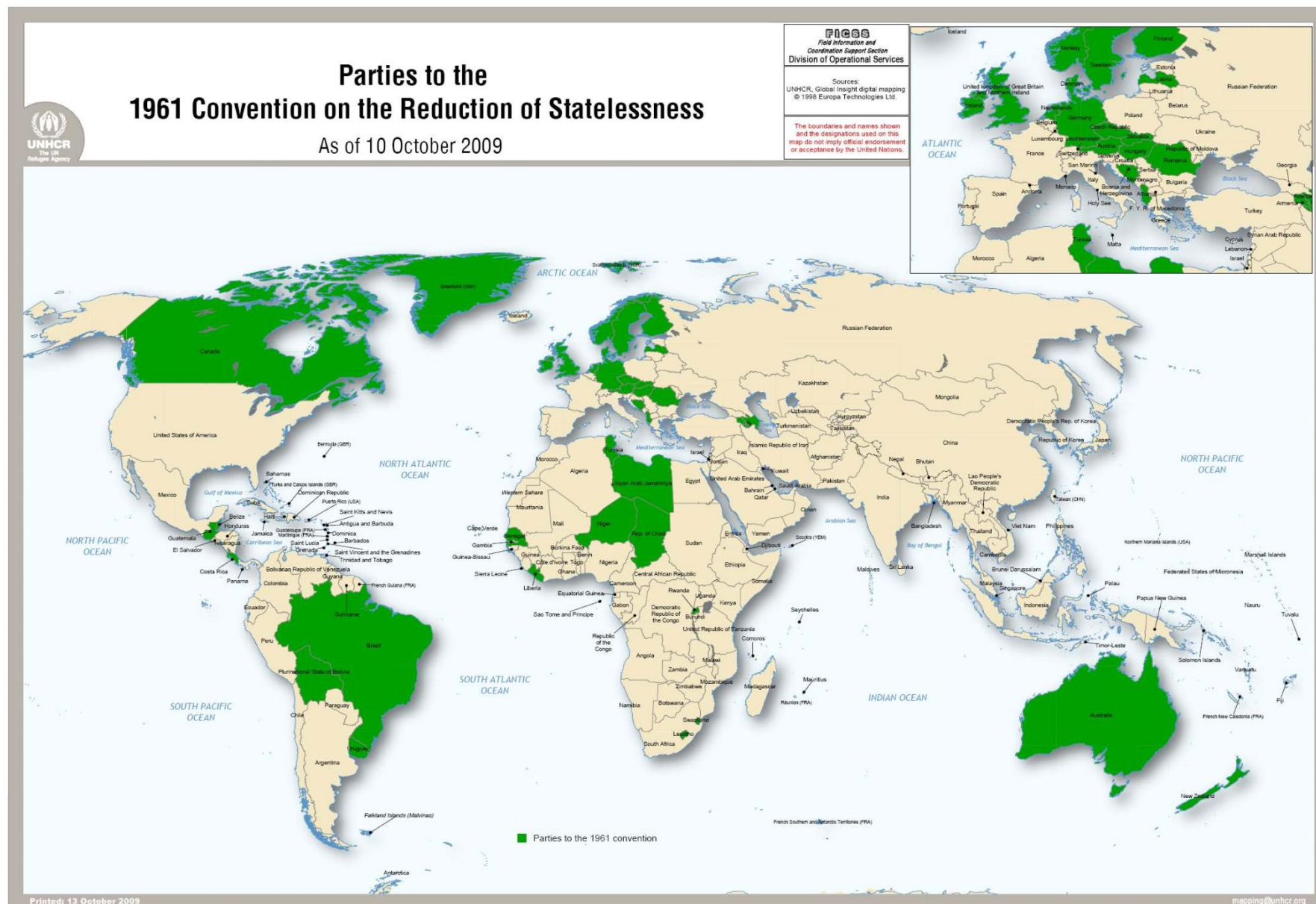
Příloha 3: Seznam států, které ratifikovaly Úmluvu o omezení případů bezdomovectví z roku 1961 (k 30. 7. 2010)

<i>Stát</i>	<i>Podpis</i>	<i>Ratifikace</i>
Albánie		9. července 2003
Arménie		18. května 1994
Austrálie		13. prosince 1973
Rakousko		22. září 1972
Ázerbájdžán		16. srpna 1996
Bolívie		6. října 1983
Bosna a Hercegovina		13. prosince 1996
Brazílie		25 října 2007
Kanada		17. července 1978
Čad		12. srpna 1999
Kostarika		2. listopadu 1977
Česká republika		19. prosince 2001
Dánsko		11. července 1977
Dominikánská republika	5. prosince 1961	
Finsko		7. srpna 2008
Francie	31. května 1962	
Německo		31. srpna 1977
Guatemala		19. července 2001
Maďarsko		12. května 2009
Irsko		18. ledna 1973
Izrael	30. srpna 1961	
Kiribati		29. listopadu 1983
Lotyšsko		14. dubna 1992
Lesotho		24. září 2004
Libérie		22. září 2004
Velká libyjská arabská socialistická džamáhírije		16. května 1989
Lichtenštejnsko		25. září 2009

Nizozemsko	30. srpna 1961	13. května 1985
Nový Zéland		20. září 2006
Niger		17. června 1985
Norsko		11. srpna 1971
Rumunsko		27. ledna 2006
Rwandě		4. října 2006
Senegal		21. září 2005
Slovensko		3. dubna 2000
Svazijsko		16. listopadu 1999
Švédsko		19 únor 1969
Tunisko		12. května 2000
Spojené království Velké Británie a Severního Irska	30. srpna 1961	29. března 1966
Uruguay		21. září 2001

Zdroj: United Nation Treaty collection

Příloha 4: Mapa států, které ratifikovaly Úmluvu o omezení případů bezdomovectví z roku 1961

Zdroj: UNHCR: 2006

Příloha 5: Seznam států, které ratifikovaly Evropskou úmluvu o státním občanství z roku 1997 (k 31. 7. 2010)

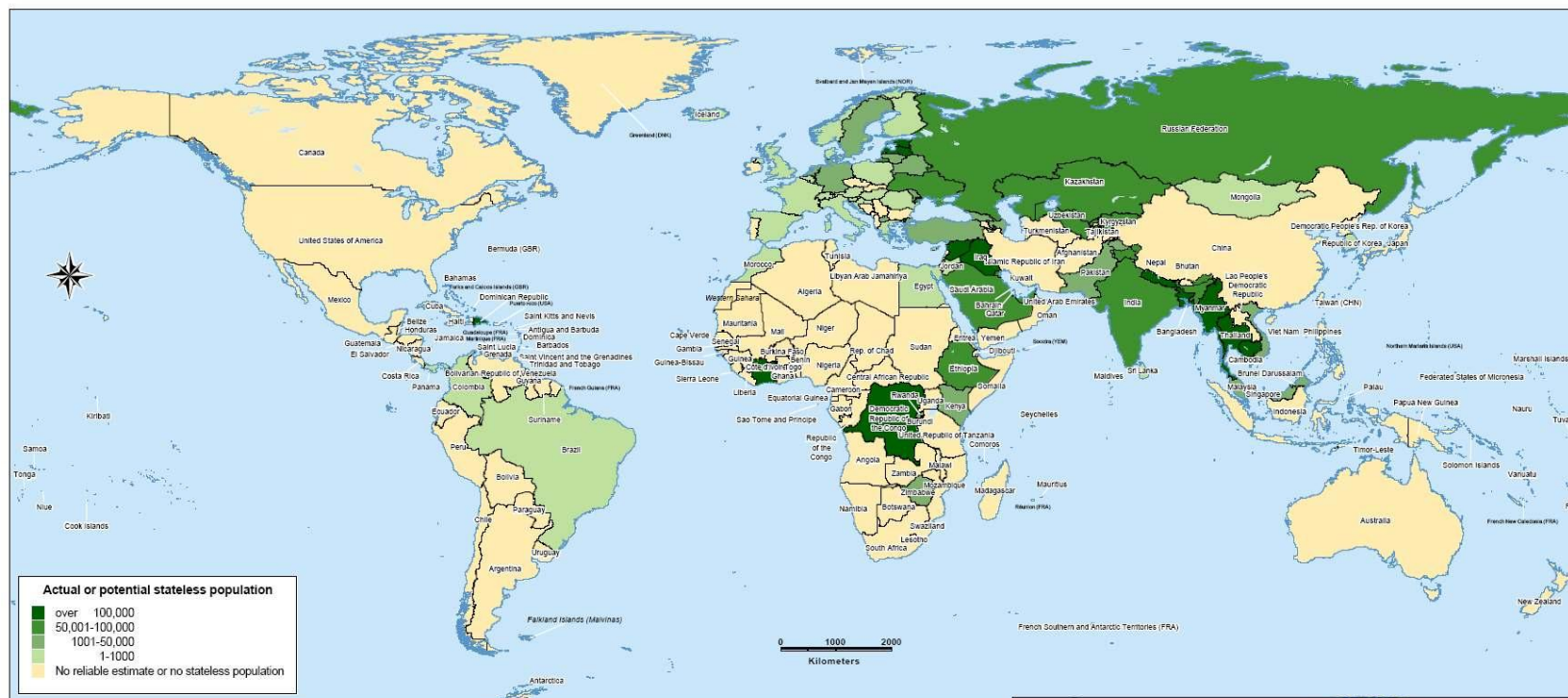
<i>Stát</i>	<i>Podpis</i>	<i>Ratifikace</i>
Albánie	7.5.1999	11.2.2004
Rakousko	6.11.1997	17.9.1998
Bosna a Hercegovina	31.3.2006	22.10.2008
Bulharsko	15.1.1998	2.2.2006
Chorvatsko	19.1.2005	
Česká republika	7.5.1999	19.3.2004
Dánsko	6.11.1997	24.7.2002
Finsko	6.11.1997	6.8.2008
Francie	4.7.2000	
Německo	4.2.2002	11.5.2005
Řecko	6.11.1997	
Maďarsko	6.11.1997	21.11.2001
Island	6.11.1997	26.3.2003
Itálie	6.11.1997	
Lotyšsko	30.5.2001	
Lucembursko	26.5.2008	
Malta	29.10.2003	
Moldavsko	3.11.1998	30.11.1999
Černá Hora	5.5.2010	22.6.2010
Nizozemsko	6.11.1997	21.3.2001
Norsko	6.11.1997	4.6.2009
Polsko	29.4.1999	
Portugalsko	6.11.1997	15.10.2001
Rumunsko	6.11.1997	20.1.2005
Rusko	6.11.1997	
Slovensko	6.11.1997	27.5.1998
Švédsko	6.11.1997	28.6.2001
Bývalá jugoslávská republika Makedonie	6.11.1997	3.6.2003
Ukrajina	1.7.2003	21.12.2006

Příloha 6: Seznam států, které ratifikovaly Úmluvu o státním občanství vdaných žen z roku 1957 (k 31. 7. 2010)

Stát	Podpis	Ratifikace
Albánie		27. července 1960
Antigua a Barbuda		25. října 1988
Argentina		10. října 1963
Arménie		18. května 1994
Austrálie		14. března 1961
Rakousko		19. ledna 1968
Ázerbajdžán		16. srpna 1996
Bahamy		10. června 1976
Barbados		26. října 1979
Bělorusko	7. října 1957	23. prosince 1958
Belgie	15. května 1972	
Bosna a Hercegovina		1. září 1993
Brazílie	26. července 1966	4. prosince 1968
Bulharsko		22. června 1960
Kambodža	11. listopadu 2001	
Kanada	20. únor 1957	21. října 1959
Chile	18. března 1957	
Čína	20. února 1957	22. září 1958
Kolumbie	20. února 1957	
Pobřeží slonoviny		2. listopadu 1999
Chorvatsko		12. října 1992
Kuba	20. února 1957	5. prosince 1957
Kypr		26. dubna 1971
Česká republika		22. února 1993
Dánsko	20. února 1957	22. června 1959
Dominikánská republika	20. února 1957	10. října 1957
Ekvádor	16. ledna 1958	29. března 1960
Fidži		12. června 1972
Finsko		15. května 1968

Německo		7. února 1974
Ghana		15. srpna 1966
Guatemala	20. února 1957	13. července 1960
Guinea	19. března 1975	
Maďarsko	5 prosince 1957	3. prosince 1959
Island		18. října 1977
Indie	15. května 1957	
Irsko	24. září 1957	25. listopadu 1957
Izrael	12. března 1957	7. června 1957
Jamaica	12. března 1957	30. července 1964
Jordán		1. července 1992
Kazachstán		28. března 2000
Kyrgyzstán		10. února 1997
Lotyšsko		14. dubna 1992
Lesotho		4. listopadu 1974
Libérie		16. září 2005
Velká libyjská arabská socialistická džamáhírije		16. května 1989
Lucembursko	11. září 1975	22. července 1977

Příloha 7: Mapa států, znázorňující přibližný počet osob bez občanství v jednotlivých zemích

Figures used in this map are estimates based on a range of statistical sources including UNHCR, as well as UNHCR's analysis of stateless populations. Figures do not include stateless persons who are also refugees or asylum seekers.

Stateless Persons and Populations at Risk of Statelessness

The boundaries and names shown and the designations used on this map do not imply official endorsement or acceptance by the United Nations.

Printed: 21 August 2006

Email: mapping@unhcr.org

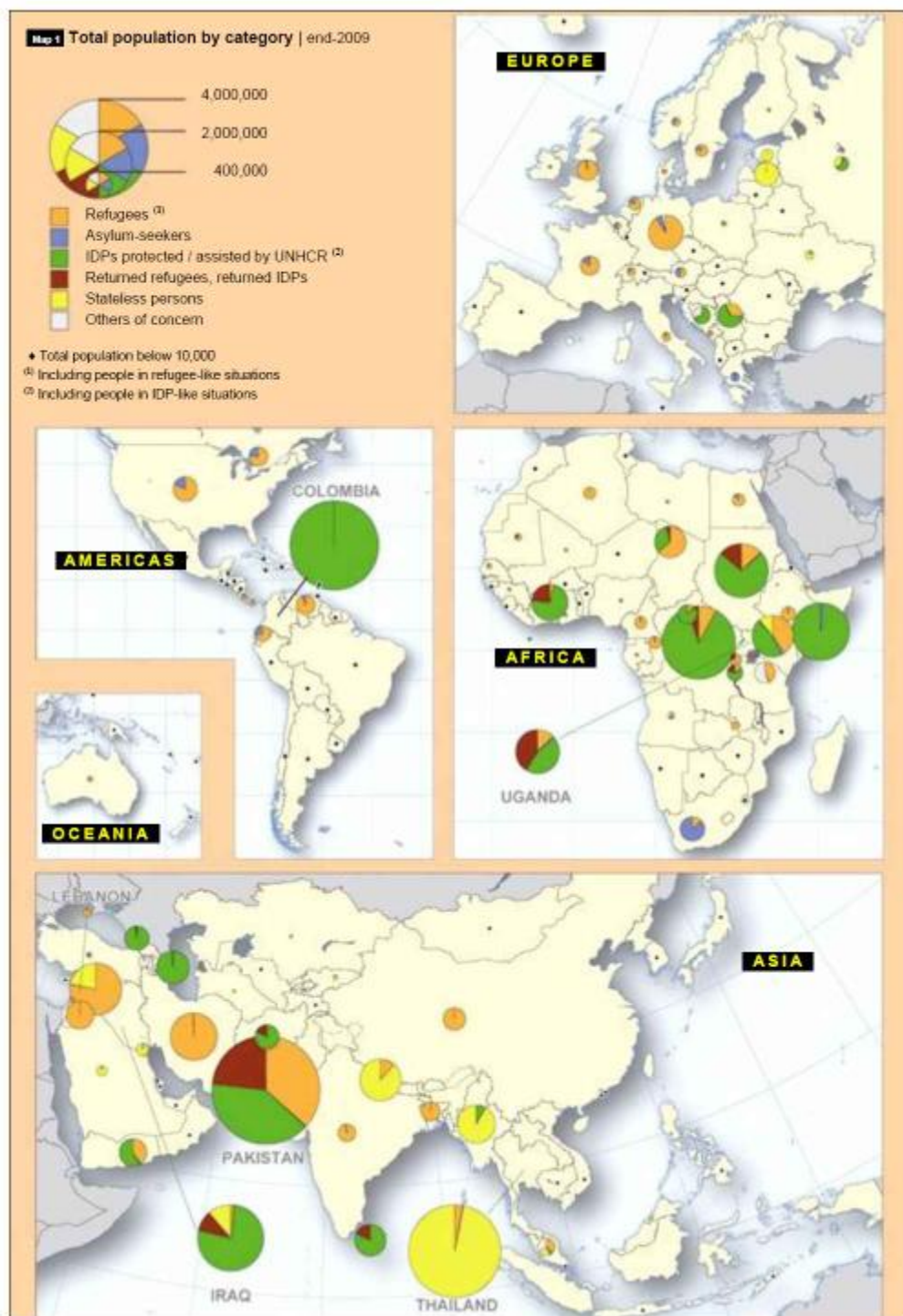
FICSS in DOS

Field Information and Coordination Support Section
Division of Operational Services

(čím zelenější, tím více osob bez občanství)

Zdroj: UNHCR: 2006

**Příloha 8: Mapa procentuálního zastoupení osob, spadajících do pravomoci UNHCR
(Osoby evidované UNHCR podle kategorií)**

(osoby bez občanství jsou znázorněny žlutou barvou)

Zdroj: UNHCR Global Trends: 2009

Příloha 9: Mapa oficiálních a neoficiálních uprchlických táborů při bangladéšské hranici s Myanmarem

(oficiální kempy jsou značeny fialovou barvou, neoficiální zelenou barvou)

Zdroj: The Arakan Project: 2010